

CONTEMPORANUL

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

REDACTORI

pentru partea literară

V. G. Morțun

pentru partea științifică

I. Nădejde

O IUBIRE LA ȚARĂ

Dramă în trei acte și trei tablouri.

(sfârșit)

ACTUL III.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SCENA I.

Scena înfățișază un ratuș, cu ferești mijlocii cu gratii, pe dinăfară, păreții cam năruțiți, lăiși în fața ratușului.

PERCEPTORUL

Pe cinste că nu pot, chir Tanase; ba, dacă n'ar face, dar așă, niște vite cum nici nu te aștepți; știi d-ta, cel nevoieș are numai o vită două la casă și să mieară cum le-a îmbucări. Mă rog, ziua mare nu trebuie lumînare, du-te și le'î vedeă.

CHIR TĂNASE (*negustoriu de vite, îmbrăcat ca mahalagiū, cu ciubote și mintean*).

Da fie numai seū, tot nu-ți pot da mai mult. Vremi grele, negustoria merge tot ca racul, în ziua de a-zi ie mai bine de-un Codău de cît de-un negustoriū, în prezentul de față omul onorat ie desprețuit, ie vaī de iel; de pezevenchi și de hoși numai ie bine. Ce vraī, d-le, taxele aū ucis comerțul.

PERCEPTORUL

Da bine, chir Tănase, pentru D-zeu gîndește că dă guvernul ne dă o zeciuneală de ris, casa, copiii, sercheltuieii; pe urmă orî cum,îmî pun pîlea în joc, dă îe oare care rizic din partea mea.

CHIR TĂNASE

Vorbă să fie! ce rizic? Nu-ți plătesc, puî sechestru și scoți în vînzare, cu alte cuvinte îți faci datoria.

PERCEPTORUL (*bate pe umăr pe chir Tănase*)

Iean las, frate, știî d-ta ce zice legea, ce să vinzi și ce să nu vinzi, de cît de m'ași luă după lege, ași muri de foame; de la țeran nu scoți fără zacuție. Apoi ne-om împacă noi, mergî la primărie de vezi vitele, cele mai multe sînt la ocol. Na, îl scoate dracul și pe popă.

SCENA II

PREUTUL

Noroc bun la vînzare, că la adalmaș m'anin și İeu, (*chir Tănase se pleacă 'nnaintea popei și apucă spre stînga*).

PERCEPTORUL

Ți-ai găsit adalmaș de la chir Tănase, mai degrabă îî scoți o măscă de cît o garafă de vin. Voeam să-î vînd o vacă, nu știu cum se face c'a remas haramul stearpă. Da unde naiba, nu-mî dă nici İernatul, senegoașă mai al dracului de cît un Jidan.

PREUTUL (*zimbînd și privindul cam în ris*)

Zeu, șuguești orî m'amăgești, bre, bre, pe mine ți-ai găsit să mă'nșeli; ai tu mai multe vite în ocol la primărie. Adecîtelea

vrai să te-ascunzi! Și de cine? De dohovnicul satului? Bree, da nu te credeam așa prost; pardon, voeam să zic șiret.

PERCEPTORUL

De șiret nu te 'ntrece nici Nichiduță, m'ai lua cu vorba, doar așa uită. Spune mai bine: cînd îmi dai juruita de la casa Zamfirei? A fi roit știubeiul ceala acuma vr'o trei!

PREUTUL

Să nu-ți roească ție în pungă, cum au roit albinele anul ista, c'ar fi vaî de tine. Ba zeu lasă șaga, ce-ți mai trebuie știubeie, te-or mîncea albinele de nuștii ce, dă mi le ca sărindariu, te-oî pune la pomelnic.

PERCEPTORUL

Curat sărindariu țigănesc! Cînd n'a mai putut luă căciula din apă, a zis: „să fie desufletul tatei“, și îeu taman așa pății cu știubeiul! Și nu te temi de păcat? Ai luat casa femeei pe nemic, ba nu, adecîtelea i-ai dat niște făină mucegăietă. Bieata femeea! A ramas pe drumuri, de și-a luat lumea 'n cap.

PREOTUL

Alei, știî că-mî pare reu!

PERCEPTORUL

Cred și îeu, fiind că te-am lovit unde te doare.

PREUTUL

Stăi, nu mă spînzură înnainte de-a mă ascultă. Drept, i-am dat și făină; dar, adecîteleapopușoi i-am furat?! Tu i-ai fi dat de po-mană? Dar nu-ți fie cu bănat, birul nu l'ai luat tot de la mine? Ce, aceia nu ierau bani? Și-a luat lumea 'n cap, nu din pricina mea, adecîtelea nu știî istoria fetei cu boțeriul? Și ce durere te-a ajuns să-mî spuî tocmai amî? Doamne, doamne, bre, îeu stau răstignit în inima ta! N'ai habar!

PERCEPTORUL

Ieî și amû în cotrò mergî?

PREUTUL

In pădure, doar mi-a dat cîocoîul niște lemn!

PERCEPTORUL

Dar vezi, în caltea ochește-ți și vr'un crăcușor, știi potrivit, să nu se rupă tocmai la dică.

PREUTUL

Bine că-mî spuî, te-oîû îndatori, frînghie și sopen ți-a da chir-Tânase. Ha! Ha! Ha! nu săpă nicî o dată groapa altuia.

S'auzim de bine, d-le perceptor! (*rizind pleacă spre stînga*).

SCENA III

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BABA MARGHIOALA

Sărut mîna, cuconașule, face-ți-vă o pomană cu mine, nu vă îndurați, m'oiû angajă și tot oiû plăti.

PERCEPTORUL

Ce mî tot ații calea? Ți-am spus că nu mai pot aștepta! Trebuie să vărs banii și voi nu dați, atuncia vînd tot ce-mî iese'n-nainte.

BABA MARGHIOALA

Da bine, cucoane, dreptate îi asta: feciorul mi l'ați luat în oaste, văcușoara să mi-o vindeți; da ce's iew de vină? Am iew parte de pămîntul ceala? L'am dat lui Toma măi pe nemic, s'a prins să-mî plătească datoria; apucați-l pe dînsul, că-î chiabur, dar nu pe mine, o serbană vădană.

PERCEPTORUL

Ce am iew cu Stan și cu Bran? Vorbă să fie, apucă-l D-ta.

BABA MARGHIOALA

Of! Of! mare ris își face stăpînirea de noi în ziua de a zî.
Că iew nu mă las, am văzut pe suprefect la curte, poate să fie
la primărie, merg să mă jeluesc.

PERCEPTORUL

Iești nebună, babă hăi, despre mine poți să mergi și la d-zeu
puțin îmi pasă! (*baba pleacă spre stînga*).

(*Baba Marghioala apucă pe drumul ce trece pe dinaintea
pădurei*),

SCENA IV.

ILINCA (*slabă, și istovită, în fustă veche
trece pe dinaintea ratușului vorbind singură*).

Ce au cu mine, ardă-î focul? Auzi? Am fâtat! Da ce-s iew? Că-
țea? Bată-î D-zeu să-î bată, demoni, de aceea nu ies cu lunile din
pădure! Hei! dar n'a îndrăznit unul să se apropie, îl cotonogeam!
(*se răstește cu bățul, parc'ar vrea să lovească; se uită îndă-
rept*). Iei îs nebuni, nu iew, cît-pe ce de nu mi-au spart capul! Se-
racul Niță, unde-î iew, să nu mă lese de risul țincilor?! (*începe a
plînge*).

PERCEPTORUL

Fa, Ilincă, de ce plîngi? Vin încoace, vin zic; am să-ți dau ce-vă.

ILINCA

Nu-mi trebuie, ține-ți pomana, nu s calică, am iew cu ce
trăi, pentr'o cotă de apă îmi dă și moș Vasile o hrincă de mă-
măligă! Mînc o dată și-mi ajunge pe trei zile.

PERCEPTORUL

Vină, Ilincuță, am știre de la Niță; iew nu ți-am făcut nici
un reu.

ILINCA (*se răpede spre ratuș*).

Ce spuî? Niță a venit? Ți-a scris? Unde î? Să fug? să nu mă zărească? Cînd scoteam apă, știî pentru moș Vasile, Țel nu poate scoate, Țe bătrîn, și cînd m'am plecat să Țe cofa, m'am spăriet singură de mine, atîta am îmbătrînit și m'am hîzit! Heî, Niță mă știe, cînd Țeram frumoasă! Nu, Țel Țe tînăr și cu minte, îî trebuie o fată curată, nu o lipșită și-o nenorocită ca mine. Nu, nu, de-ar vrea Țel, n'așî vrea Țe, măî bine măî-oîî pune brful cel roș în gît și într'o clipală! (*heap scoate limba și dă ochii peste cap*). De mi-ai vrea binele, Ți-așî zice să-î spuî numai două vorbe. Țeu nu, nu vreau să-l văd, măî bine să mă înghiță pămîntul de vie de cît să mă vadă, și cum îî arde inima să-l zăresc. Dar tu nu-mî vreaî binele le Țeî pân' și Țolincul de tremur sermăneiî de frig, tu Țeșîi pautalonariî ca și ciocoîul, tu Țeî mămăliga din gura copiilor, Țeșîi în stare să Țeî și pînza de pe obrazul mortului! Ah, ciocoîul, De ce n'am dinți de lup să rup carnea de pe Țel, cum sfășie dihaniea mîeluțului? Din pricina lui am ajuns, așî cum mă vezi. Of, la ce m'ai chîemat? Țear mi-ai adus aminte, Țear mă arde focul! Cum mă trăgea inima să muncesc! Voeam să-mî string cîte ce-va și cînd venea Niță, să nu fiu o golancă, să nu-l ridă satul cu mine! Și sara pe lună, dusă pe gînduri, mă vedeam avidoma mireasă, pe teala-mî bătea călcăiele; mă vedeam așî de frumoasă că-mî Țeram dragă mie singură și mă bucuram de fericirea lui Niță c'are să î fie mireasă mîndră ca Ileana Cosinzana, așî că toți flăcăii il vor pizmui; toate norocirile, voi ciocoilor, mi le-așî răpit? Heî, cînd așî aveă o putere (*scrișnește și ncruntă ochii*).

SCENA V.

Baba Irina c'o traistă în umăr trece pe drum, zărește pe Ilinca, întoarnă capul și grăbește mersul, perceptorul o vede.

PERCEPTORUL

Heî! mamă Irină, vin să-ți spun o vorbă, bine că te-am văzut!

BABA IRINA (*n'are'n încotró, se apropie încet de ratuș*)

Sărutăm dreapta, cuconașule.

PERCEPTORUL

Mamă Irină, te cheamă nevastă-mea să mergi pân' la mine, au ieșit copilei pe față niște bube dulci, s'au lățit pân și pe urechi, musai să mergi a-zî să-î dai ce-va.

BABA IRINA

Oiū merge, cum nu; chiar am să-î duc smicele de măr dulce și pojarniță, în două trei zile se curăță.

ILINCA (*stă cu mâinele cruciș și o privește țintă fără a clipi*):

Lighioae spurcată, cîte fete ai mai vîndut ciocoiului? Nu-ți stau banii în gît, pohoată? Tu crezi că nu știu? Ciocoiul singur mi-a spus:— „Da bine Ilincă, baba Irina mî-a zis că vraî, ce mai faci nazuri?„

BABA IRINA

Fii cuminte, Ilincă, și numai aiură.

ILINCA

Să fiū cuminte, după ce m'ai nebunit, m'ai nenorocit? Vezi! Asta-î în stare să vîndă și pe fetele tale, n'o primi în casă, n'o aduce, că-ți duci focul; dă, iești ciocoiū, dar tot n'ai vroi să-ți vezi copilele necinstite, fie chiar și de cătră boeriū. Seracele ȳele ce-s vino-vate? Le-am vāzut mainte, ȳera una la poartă: așā de frumușel m'ai strigat și m'ai dat o bucățică de pîne! Seracele, apără-le de bă și de ciocoiū!

BABA IRINA

Ascultă, fa, de iești nebună, spînzură-te, nu te legā de oameni.

ILINCA

De oameni nu mă leg, dar la o pohoată ca tine î-ași scoate mațele și m'ași spînzură cu dînosele, putere de-ași avea numai, că brîul cel roș, nu-l mai pot prinde; vād ȳeu bine, mi se ivește și numai ce fuge, tot farmecele tale trebuie să fie.

BABA IRINA

Sărut dreapta, cucoane. (*vrea să meargă*).

ILINCA (*se răpede și o apucă de gît*)

Stăi, amū te-am căpătat, m'am jurat să nu mor păn nu te-oii vedeā cu limba de-uu cot afarā.

BABA IRINA (*șipă*)PERCEPTORIUL (*zimbește s'apropie 'ncet*).

Las'o, Ilincuța, las'o, ce, vreai să te ducā la criminal, ce-a zice Niță, cînd a aflā ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ILINCA (*scrișnește și-o ține de gît*).

Nu, nu, bine m'a nenorocit, las de cît a mai face și altora nenorociri, mai bine să pĳearā, haita de babā.

PERCEPTORUL (*o apucă de mînă*)

Lasā, zic! (*răcnește la ȳea*). Trimet să vie soldați, să te ducem la primărie, legatā cot la cot.

ILINCA

Nu, n'o ȳert!

PERCEPTORUL

Las'o, nebun'o, ȳeatā vine suprefectul și boȳeriu!

ILINCA (*spăimintatā privește îndărept*)

Ah! ciocoīul, sȳriți, nu mă lăsați. (*o răpede pe babā pe laița de lîngă păretele ratușului și fuge pe o cărare ce duce de-a dreptul în pădure; baba gîfuie de abĳea resuflîndu-se*).

SCENA VI.

În ușa ratușului se ivește crîșmariul, cînd zărește pe suprefect, fuge înuntru. Boierul și suprefectul pregătiți ca de vinătoare vin în fața ratușului.

SUPREFECTUL

Dar, ce ai babă, îți dai sufletul?

PERCEPTORUL *(cu pălăria în mîină)*

Da nebuna ceea de ilincă ȳeră s'o gîtuie.

BOIERUL *(cătră suprefect).*

Ți-am mai zis, bre, de ce nu dai ordin primarului s'o tri-meată la oraș? Nebuna asta are să facă vre-o crimă, numai de cît trebuie închisă.

SUPREFECTUL *(privindu-l prefăcut pe boie-riu și zimbînd).*

Dar ce are cu baba, audă că de nime alții, numai de dînsa tot se leagă?

BOIERUL

O nebună maniacă, monșer, cine știe ce halucinație are, a-zî vrea să gîtuie pe babă, mîne a vrea să te gîtue pe tine orî pe mine!

SUPREFECTUL *(rizînd și franțuzește)*

Toi, je comprends, mais moi! bon Dieu, qu'est-ce que je lui ai fait?

BOIERUL *(luînd altă vorbă).*

Mă rog ție, finis! *(cătră perceptor).* D-le perceptor, am nevoie de brațe, fă toate chipurile și-î execută, doar ar veni la angajament.

PERCEPTORUL *(umilit)*

Cum nu, cuconașule, ocolul ȳe plin cu vite sechestrare, cei mai mulți trebuie să tăbărască a-zî la curte.

BOERIUL (*cătră suprefect*).

Haide, că-î tîrziu! (*apucă înnainte pe soșea spre stînga*)

PERCEPTORUL

Mergeți în pădure la vînat, Uita'te pe aice ie mai de-a dreptul, dați de-o dată la desiş, de cît să 'ntilniți nebuna.

BOERIUL

Nu, trecem pe la ieaz și pe urmă 'n pădure.

PERCEPTORUL (*cătră baba*)

Ți-a mai venit suflet, mamă Irină?

BABA IRINA

D-zeu să-ți ierte păcatele, de nu ieraî aice mă ucideă, Jidanul ista, cîtu-î de păcătos, se teme și de umbra lui. Uit'te am de strins niște buruene și trebuie să 'ncunjur de frica ieî, orî mai bine mai stau, poate a duce-o bengă la pădurariu, pe șuseă ie mare 'ncunjur.

PERCEPTORUL (*întră în ratuș*).

BABA IRINA (*grăind singură*)

Ce dracul n'o închid! Asta-î de lăsat slobodă? Ce-aveă cio-coiul să mă vîre pe mine la belea? Și zice că-î nebună! Dar cum ținetot minte?

PERCEPTORUL (*iese ștergîndu-și mustețele*)

Apoi nu uită, mamă Irină, și vină la ce țî-am spus (*apucă din cotrò venise boieriul*).

BABĂ IRINA

In spre sară îs acolò.

SCENA VII.

BABA MARGHIOALA

Buna ziua, cumătră, încotrò, ori din cotrò?

BABA IRINA

Merg după niște buruiene. Ce să fac? Asta mi-î pînea.

BABA MARGHIOALA

Dar ție, vai de zilele mele, am fost la primărie, îmi țin văcuța însetată și hămisită, gîndeam că l'oiu găsi pe perceptor aice să-l rog să mi-o sloboadă, că m'oiu angajă și-oiu plăti ce să fac? Din a lor nu-î poți scoate!

BABA IRINA

Chiar mainte s'a dus de-aice. A apucat spre sat. Dar, nu te mai odihnești o minută de cea?

BABA MARGHIOALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă crezi, că nu-mi simt picioarele, să nu mai remîe feme-ea vădană! Seracul bărbat, îl hulești; dar numai cînd lipsește vezi cît poate, cînd remîi vădană îți vine așa că de s'ar face să 'n-vie i-ai spală picioarele și-ai bea apa!

BABA IRINA

Hei! Hei! Te cred, cumătră, ție, se chiamă că-s alt-feliu, dă ca moașa, ori cine 'mî dă o mîna de ajutoriu și tot o duc greu.

BABA MARGHIOALA

D-ta te mai îngrădești pe la curte, mai cu buruiene, cu una alta, tot o urnești; nu-î vorbă că gurele rele cîte mai spun pe sama d-tale, ție-se de țiele!

BABA IRINA

Doamne, cumătră, da împăratul că-î împărat și tot îl grăesc de reu, dar încă pe mine! Fie-care trăește cu mintea lui.

BABA MARGHIOALA

Amu să nu-mi fi luat măcar băietul ceala la oaste tot mai scăpam din nevoi.

BABA IRINA

Îră, tacî, cumătră, zi bogda-proste că l'a luat, l'au trecut un păcat; de nu se ducea sigur luă pe zărghita de llineă. Doamne ferește, așa nebună și pîntecele îi scotea ochii, se zice c'a făcut și l'a gîtit prin pădure Zic uniî și alții de ciocoiî! Ce-î iel vino-vat? Ceea ce putea pe alta s'o norocească, amu d-ta știî pe fata Bălașei, pe dînsa a prăpădit'o; așa-î sor'o, cînd omul n'are noroc și binele i se schimbă în reu.

BABA MARGHIOALA

Ba zic și ieu, dacă ar fi siluit'o ciocoiul, da așa ce cătă la curte, nu putea merge mă-sa? Prea sârcă în gîtul bărbaților, par-că lui Niță al mîeu nu-î făcuse, iel un băiet curat ca o fată mare, cînd îi vorbeam de însurat fugea chiar din casă, și de-o dată, ca din senin, mi-a scos băietul din minți. D-zeu nu bate cu ciomagul, poate le-a ajuns lacrimile și blăstemele mele.

BABA IRINA

Chiar așa, nu-î ziceam ieu: „Ilincuță, Ilincuță: nu te tot împoțonă și sta'n calea ciocoiului, că nu-î de tine, i-î fi tu dragă pe o noapte două, da pe urmă îi plînge amarnic; iel s'a duce rizînd, tu îi remînea bocînd!“ Îmi înturnă niște ochi, și nu cătă căs bătrînă așa 'mî dădea 'n obraz: „Nu-î treaba d-tale, oare așa ziceai, cînd ieraî tînără?“ Îi spuneam ieu: „Haî! Haî! ce-î semănă aceea îi culege“.

BABA MARGHIOALA

S'a stricat lumea, cumătră, bine că nu sîntem tinere, poate am fi și noi așa; unde-s fetele cum ierau pe vremea noastră? Amu mireasa joacă 'n horă și coplejul țipă pe cuptoriu. Cum zici d-ta: mulțămesc lui D-zeu că l'a trecut un păcat;

remii sănătoasă, merg la curte să m'angajez. Ce să fac? (apucă pe șoseaua ce duce spre sat).

BABA IRINA

Mă'ntîrziu și pace, amu de atunci ia țeram și-a-casă. De mă'n - tîlnește 'n pădure, mă ucide, nebunii îs tari, nu șagă. (se rădică să meargă). Cînd ți-a ieși popă 'nnainte, mai bine să te'tornî aca-să, oiū ținea minte cît oiū trăi, cum am ieșit pe poartă hop: mi l'a scos dracul înnainte.

SCENA VIII.

Niță îmbrăcat soldățește cu pușca 'n spinare se zărește, vine cîntînd pe cărare din pădure. Face cu mîna babei să stee.

BABA IRINA

Na, cine-a mai fi și-aista, parcă-a tunat și i-a adunat!

NIȚĂ

Bun găsit, mamă Irină. Ce! nu mă cunoști?

BABA IRINA

Să fii sănătos, voinică, parcă te-ași cunoaște, parcă nu. (Se mai apropie de Niță). Bată-te norocul, te-ai făcut mai frumos, nici te cunoșteam; o leacă mai 'nnainte o întîlneaî pe maică-ta. Dar ce dor te-a răpezit pe-aice?

NIȚĂ

Nu știi care mi-î dorul? Am dus niște areștanți și ca prin foc m'am răpezit prin pădure de-a dreptul; ceialalți trei, or să m'aștepte la răspintene, spune-mi răpede ce face Ilinca, bine, voinică? De-un an nu știu nemic, am tot scris, pace, nici un răspuns! Oare să fie a casă ori îe pe cîmp?

BABA IRINA (cu glas mîhnit)

Heî! dragul mamei, nu-ți mai fie gîndul la Ilinca, ieane-a lăsat sănătate.

NIȚĂ (*îngălbenindu-se*)

Cum?... ce spuî?... a murit? cînd? de ce?

BABA IRINA

Stă, nu te pîerde, fii mai tare de înger, n'a murit, da-î mai reu de cît moartă! Așa-î, cînd fetele se uită 'n gura tuturor ciocoilor!

NIȚĂ (*furios o apucă de mînă*).

Grăește o dată, babă, nu te înteleg.

BABA IRINA

Leî, ce să fii? nu pricepi? Și-a bătut capul cu boeriul; îel după ce î-a adăngit pîntecele, a lăsat'o; İea a 'nnebunit și-amu îmbă prin pădure, se zice c'a făcut și l'a și gîtuit; pentru așa tîrîitură nu-ți mai fă inimă rea; de fete să nu te plîngi î găsî cîte î vrea, mai frumoase de cît dînsa.

NIȚĂ (*furios, galbăn vînat, tremură, o prin-de de pîept*).

Minciuni, cotoroanță, spune drept că-ți fărîm ciolanele, aice pe loc. (*vrea s'apuce stratul puștei*).

BABA IRINA (*spărietă*)

Stăi puiule, lumea ca lumea în multe chipuri spune, D-zeu știe adevărul, unii zic așa, alții zic alt-feliu: spun că s'ar fi dus la curte după angajament, că mureau de foame, sărăcuțele de İele, numai D-zeu primească de cîte orî le-am prins nevoİea. Și dă, acolo boeriul, ca boeriul... s'a legat de dînsa. Din ziua ceea fata n'a mai dat pe-a casă, își fac pomană ciobanii și-İ dau cîte-o bucată de mămăligă. Se zice c'a İernat la pădurariul Vasile, nu se dă dusă din pădure, au văzut'o niște femeİ și s'au spăriet, par-că-İ altă aretare.

NIȚA (*ca trezit din somn, lasă pe babă de pîept, îi cad mînele 'n jos, oftează greū, pe urmă i se încruntă ochii strînge arma cu mîna*).

Așa? Am să beū sînge de ciocoiū, cum mi-a zdrobit îel inima am să-î o zdrobesc pe-a lui, ca pe un cîne turbat am să-l împușc. Să le spuī acasă că tot o moarte am să mor! (*apucă pe potica pe care a apucat nebuna*).

BABA IRINA (*se bate peste gură*).

Doamne ferește ce-are să măi fie! Merg măi bine acasă, las la pîrdalnicul buruīene!

(*Cortina cade*)

TABLOUL III.

În fund, se întăfoșază o pădure deasă pe dînmainte soșcă, care vine cu vre-un stînjîn mai jos de cît pădurea.

S'aude cîntecul nebunei: „Remii, maică sănătoasă, dacă n'ai fost bucuroasă să mă vezi îmblînd prin casă“; Ilinca se ivește în marginea pădurei.

SCENA I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NIȚA (*vine pe soșcă, o vede, rămîne ncremenit, pe urmă o strigă*).

Ilincă, stăi o leacă, nu mă cunoști. (*Iea fuge în desișul pădurei, iel se urcă pe mal și apucă după dînsa*).

SCENA II.

MOȘ VASILE (*iese din pădure o leacă mai dîncolo*).

S'aude nebuna. Sermana, de trei zile n'a mîncat, nici nu dă pe-a casă. Ce are iea cu ciocoiful? Cum l'a zărit a rupt de fugă și doar ai crede că nici se poate urni! Se vede că tot iel a nenorocit'o. De nu l'ar întîlni, oameni buni, are ce mă ocări, că-o pripășese la mine. Par'că toți îs cîni ca dînșii, să-și facă și ris și pe urmă să-î dea și cu piciorul!

SCENA III.

NIȚA (*Se ivește tot cătînd prîntre copaci*).

MOȘ VASILE

Ce-ai prăpădit, voinice? Pe cine cauți?

NIȚA (*singur*)

Nu m'a cunoscut, a fugit. (*vede pe moșneag*). Ce mai faci moșule?

MOȘ VASILE

Iea cu bătrînețele, dar d-ta în cotrô?

NIȚA

Am treabă la curte, oare ciocoiul să fie a casă?

MOȘ VASILE

Nu, ie la Uvînat, de cît acuși trebuie să treacă la masă: remii cu bine. (*apucă în pădure*).

NIȚA (*remîne pe gînduri, s'apropie de drum, se uită, merge între copaci, caută care-i mai aproape de drum, își cată arma, scoate glonții, cearcă de nu-i slabă coarda, s'așază după copac, o pune la ochi, pe urmă o razămă de copac, merge îear la drum, se uită în stînga gînditoriî*)

Nu vine! Oare s'apuce pe-aïurea?

Alt drum nu-î. Orî cum, nu scapă de mine ca de moarte, aice orî în alt loc tot am să-î zbor crieriî, și de-oîu merge'n criminal, atîta pagubă să am; gîndeam că de dînsa nu m'a despărți de cît moartea. (*oftează*) Iel aveă bogăție, lui nu i-a fost de cît să-și facă un gust; și ieî n'o avem de cît pe dînsa, o iubeam mai mult de cît vieța! . . . Ieu nu-î pot răpi de cît zilele; . . . ucigaș! da ucigaș, dar pe sfînta dreptate (*merge de se uită la drum*). Nu vine și pace! Cine știe în cotro a fi apucat . . . De nu trece, păcat! Ce loc minnat de ochit; îl chi-

team drept în inimă . . Ce tare-a slăbit, nici n'o mai cunoști. Se vede că s'a și selbătăcit: fuge și de oameni . . . Amu un an tot aice 'n pădure ne-am întilnit; cîtă prăpastie între-atunci și acum ! Of ! armata m'a ucis ! S'aude ! (*s'ascunde după copac*).

SCENA IV

BOIERIUL,

Ți-am zis să nu oploșește pe nebuna ceea, te-a gîtui într'o noapte.

MOȘ VASILE (*care vened la pas cu boieriul*).

D'apoî cine-o oploșește, doar că vine din cînd în cînd, de-î dau cîte-o bucată de mămăligă, scheaună un cîne și ți-i milă, dar încă de-o făptură omenească!

BOIERIUL

Așă decît vezi, dacă n'o ocroteai de la început, își luă lumea 'n cap, ne mîntueam de dînsa; nu altă da nici nu știî, cînd a face o istorie.

MOȘ VASILE

Doar legată s'o ducî din pădure, dar de bună voie nu se duce cît lumea !

SUPREFECTUL

D-ta, moșule, ai găsit copilul ceala, cum crezi, ie al Ței ? Cine să se fi legat de dînsa ?

MOȘ VASILE

D'apoî D-zeu știe cine ; ie al Ței, dar nu l'a ucis, a murit așă de la sine.

BOERIUL (*face câți-va pași singur*)

Ascultă, moșnege, de vine nebuna a-zî pe la bordeiū, cată
de-o ademenește să remie. Domnul subprefect are să trimeată

.....
(*S'aude o detunătură, încă una, boeriul cade jos, vrea să ducă
mîna la inimă, dă ochii peste cap*).

Ah să (moare).

(*sfîrșit*).

INTĂIEA NUVELĂ

Demineata ȳe de vară, frumoasă și caldă.

Intr'o odaie prost mobilată, serăcăcioasă, se află un om.

Costachi Ciuntu ȳe încă tînăr; așa de tînăr în cît, în cercul intim de prietenî, uită că-i om însurat și se-apucă să declame niște poezii (căci ȳe poet) așa de fantastice, în cît cu mare greutate îl pot prietenii lui cobori din ceriuri pe pămînt.

Acum stă a casă, în odaiea de lucru; stă la o masă, încunjurat de cărți și manuscrite; stă măhnit și gînditoriū. Pe fața sa nu se vād nicî jocurile fantaziei, nicî ochii aprinși ai poetului. Di'nnainte are-o coală de hîrtie și niște călămări. O rază de soare străbate geamul și se așază dungă albă, luminoasă, pe hîrtie.

Adîncit în niște gînduri posomorite, de geaba 'i ȳeste silința de-a se rădică de pe pămînt și a zbură cu gîndul departe, departe spre ceriū, spre nouri; gîndirea lui nū poate luă nicî un zbor.

— Afurisită poziție, șoptește cu mînie Costachi, rădicîndu-se de pe scaunul pe care șezuse. Nemic! Cu desăvîrșire nemic nu'mî vine'n gînd! Altă dată 'ntr'o jumătate de ceas umpleam trei patru coloane, și acū, poftim; tocmai cînd trebuie, par'că-i făcut: nicî o idee, nicî un tablou! Cu cleștele nu mi-aȳ putea scoate ce-va din cap! In loc de închipuirî frumoase, imî vine'n gînd proprietariul casei; în loc de tablouri frumoase imî vin în

minte scenele avute cu casapul și cu brutariul.... Și cu toate astea, trebuie să scrii, trebuie să....

— Marișă, Marișă, ție'n vină n'coa.... Un'ți-au fost ochii? La dracul?

Se-aude'n odaiea de-alături glasul ascuțit al cucoanei Sișă, nevasta poietului.

— Privește: unt ție aista? ha? pe tine te'ntreb: unt îi aista?

— Cum nu, cuconișă, vai de mine, dar ce să fie? Unt proaspăt! prima!

La tine toate-s prima, mătăhală dobitoacă și proastă ce iești! Aduce, mă rog, seu de oaie și pe urmă'mi bate capul că-i unt prima!.... Iear miroși a țuică, iear ai cîupit din bani!

— Să mă bată Hristos, cuconișă, de-am văzut măcar o picătură de țuică, zeu, că doară nu-s....

— Să vă ieie dracul pe-amîndouă, zice supărat Costachi primblîndu-se răpede prin odaie. Scrie acu, dacă poți.

— Un păcat cu slugile astea, țipă cucoana Sișă intrînd în odaiea bărbatului și căzînd greu pe-un scaun.

— Mai cu jumătate de gură, că te-aud oamenii din ulișă, o sfătuește poietul cu'n glas dămol.

— Te rog! Fără observații, zice cucoana supărată. Ieu vorbesc ca toți oamenii și dacă trecătorii Dumi-tale n'au de lucru și ascultă pe sub ferestele oamenilor, puțin îmi pasă mie!

— Așă-î, dar prea iești înzestrată de natură cu mijloace vocifere, drăgușă, spariî vrăbiile, respunse și Costache răstit, scoțînd pe nas un nour de fum.

— Cine? Ieu spariî vrăbiile? Te rog, nu fii mojiș. Lasă-mă să judec singură cu ce felu de voce m'a înzestrat natura; te-ai gîndi mai bine că mine ne dau afară din casă, că pălăria nevestei Dumi-tale a devenit imposibilă și mi-î mai mare rușinea s'o pui în cap, că water-pruful mîeu a ajuns cîur.

— Știu, știu, boiborosi răpede și 'nnădușit Costachi.

— Cam prea multe știî Dumnea-tă! Cu științele d-tale voiî

umblă'n curînd și desculță. De geaba mai porți numele de bărbat; nu iești bărbat, iești un bursuc, un aluat moale, nu-ți pasă de nime, iești mai de haï de cît o babă, m'auzi?

— Ar fi cam greu să nu te-aud; socot că și un surd te-ar auzi.

— Atunci de ce nu'mi respunzi? Ți s'a uscat limba? Ce nu te-apuci de lucru? Te-ai așeză mai bine să mîzgilești hîrtia; poate că din mîzgilitura ceea vor ieși cîțiva franci.

— Da, da, adevărat, respunse răpede Costachi, agățîndu-se de sfatul nevestei, chiar mă pregătisem să scriu, dar...

— Mie să'mi spuï? Toată ziulica te tot pregătești și cînd colò iese o nemică toată.

— Par'că ȧeu ȧs de vină? Astă demineață nu mi-a venit nemic în cap, par'că ȧeră făcut, respunse cu jumătate de gură poietul; pe urmă veniși tu...

— Și ȧi-am turburat gîndirile?

— Nu zic că mi-ȧi turburat gîndirile, dar orȧ și cum ideile au dispărut...

— Poftim, mă rog, au dispărut ideile! Nu spuneaï singur Dumnea-tă mai dăună-zȧ că persoana mea te inspiră, căȧi însuflă ideï frumoase, imaginï superbe? Adă-ȧi aminte.

— Da, am zis. O dată... ȧmȧ inspiraï ideï mari..., vorbi pri'n-tre dinȧi Costachi.

— Dar acũ?

Tăcere adîncă. S'aud muștele 'n odaie cum zbîrnȧie și cum se lovesc de geamuri. Poietul privește-o pată neagră pe păretele de-alături, fumează și scoate nourȧ de fum.

— Bursuc, bursuc nespălat!... Poftim, mă rog, am încetat să-l mai inspir! Nu, domnule, nu-ȧ asta: te-ȧi prostit dumnea-ta.

— Cam greu să nu mă prostesc în societatea dumi-tale, respunse Costache pȧerzînd rebdarea.

— Aa, așă vorbești? Bine, să ȧȧi minte asta, zise cucoana răcnind, sculîndu-se răpede și pășind spre ușă. Ptiũ! Să-ȧi fie ru-

șine, adăugă ȋea scuipînd, nici nu mă mai catadicsese să vorbească cu o persoană ca Dumnea ta.

— Imi pare bine,

Cucoana mai scuipă o dată și ȋeși din odaie.

— Cf, ce păcate-am avut, zise oftînd încet Costachi și lă-sîndu-șî capul pe mîna, se-adînci în gînduri.

Peste-un șfert de ceas luă coala de hîrtie și cu litere mari, tremurînd, scrisese: „*Iluzii zdrobite*“ și dedesupt „*Nuvelă*“.

Încet i se clătenă mîna, a lene se zugrăveau cele di'ntăi cinci, șese linii; pe urmă condeiu lîși pîerdî greutatea și răpede, răpede 'ncepî a fugi pe hîrtie; ochii poetului se aprinseră de o flacără vioaie, fața i se învăpăie și nările, cînd i se dilatau, cînd i se strîngeau: găsise subiectul.

* * *

Au trecut trei săptămîni.

Cucoana Sița, împopoțonată, așteptînd pe bărbatul său la masă, răsfoiea a lene numărul cel din urmă al jurnalului la care scriea Costachi. Dînd peste nuvela „*Iluzii zdrobite*“, prinse-a o ceti; fața-ȋ se aprindea tot mai tare, ochii ȋei aruncau niște că-utături rele, pîeptul i se rădică mai sus și mai sus: în nuvelă ȋeră descrisă cu o pană artistică o femeie în care se cunoștea ȋea ca într'o oglindă.

— Foarte bine, murmură ȋea iritată, foarte bine, bărbățele-lule, asta nu ȋi-a trece-așa lesne! Așteaptă tu.

Și aruncă jurnalul.

Costachi se'nturnă a casă vesel: nuvela-ȋ fusese lăudată de mai multe jurnale.

— Ce mai faci, dragă? zise ȋel vesel întrînd pe ușa. Dar ce ȋești așa de posomorită? Sănătoasă?

— Sănătoasă, mersi, răspuse ȋea politicoș și cam oficial.

— Poate tot ȋești supărată pe mine de atuncî.... știi? ȋei, lasă și tu: am fost cam ȋute, imi cer scuze; tot tu mă inspiri și acuma, ȋȋi repet încă o dată că mă inspiri tot tu.

Și zimbi puțin.

— Iți mulțănesc de complimente, răspune pri'ntre dinți cucoana, abiea stăpînindu-și mînia.

— N'ai pentru ce: îți dau ce ți se cîvine... Acù îți poți înnoi pălăria și drege water-pruful, ține, ȳeata 40 de franci, ȳea bani, de bună samă-s ai tăi, zise ȳel privind-și nevasta cu coada ochiului.

— Numai asta mi-a lipsit, țipă cucoana Sița ascuțit, cum știe să țipe ȳea la slujnică.

Se sculă răpede și ținti ochii asupra bărbatului:

— Iudo, Antihristule, mîzgîlitoriū de hîrtie ce ȳești! Ai o-brăznicie să-mi mai dai și bani? ȳeată locul lor!

Zmulse cele două hîrtii și le arunca'n colț, lîngă „Iluzii zdrobite“.

— Aaa, înțeleg, răspune Costache scărpinîndu-și ceafa și apropiindu-se de ușa.

— Da, da, nerusinatule, ți-ai vîndut nevasta pentru 40 de franci! Să-și vîndă cine-vă nevasta pentru o sumă așa de mizerabilă, s'a mai văzut încă una ca asta? Doamne sfinte, dumnezeule!

— Patru zeci de franci nu-ı o sumă mizerabilă, răspune Costachi, nu mă așteptam nici la atita...

— Așa??!!

Cucoana Sița 'nmărmuri, ne-așteptîndu-se ca „bursucul“ să-ı facă una ca asta.

In vremea aceasta bucătăreasa intră cu ciorba și văzînd pe cucoană cu ochii zgîfii, cu mînile'ntinse și cu gura căscată, crezū că vrea să-ı defe-o palmă; de teamă 'nehise ochii și scăpă castronul cu supa.

Costachi, folosindu-se de zăpăceala celorlalte, sări peste lacul de supă și se făcū nevăzut.

* * *

Epilog.

Cucoana Sița își veni în fire; bucatăreasa, lucru și măi însemnat, nu mîncă nici o palmă.

Acuma trecătorii nu se măi oprese sub ferestrele lui Costachi Ciuntu și, după vorba acestuia, Cucoana Sița s'a dămolit.

ȘTEFAN BESĂRĂBEANU.

ARTHUR SCHOPENHAUER

(sfârșit)

Schopenhauer începe expunerea teoriei sale în scrierea sa de căpetenie ast-feliu: „Lumea iese o reprezentare a mea“, și mai departe adaugă: „Lumea iese voința mea“.

Lumea iese voința mea, asta 'nsamnă că tot ce mi se pare lume externă iese în adevăr numai o grupă de reprezentări ale mele, produse în capul mîeu. Spațiu, timp și cauzalitate—șirul de cauze și de efecte,—sînt numai forme ale modului mîeu de a cunoaște lumea, nu sînt lucrurile în sine. Lucrurile în sine nu pot fi cunoscute pe calea observației externe, adică nu pot fi cunoscute prin reprezentările ce se fac în noi. Acestea le-a spus de mult Kant și a scos încheiere că lucrul în sine va rămîne puzura necunoscut.

Schopenhauer s'ar uni cu puzura lui Kant, dacă n'ar fi și altă cale pentru a le cunoaște. Dar omul însuși face parte din această lume, și iesel iese un lucru în sine; deci iesel pot ajunge să cunosc lucrurile în sine, cunoscîndu-mă pe mine. Ast-feliu dezleg nu numai enigma mea, ci și pe-a lumii întregi. „Trebuie să înțelegem natura din noi înși-ne, nu să ne cunoaștem pe noi din cercetarea asupra naturei. Lucrul ce-l cunoaștem de-a dreptul, trebuie să ne fie călăuzul cătră cele cunoscute indirect și nu toc-mai din potrivă“. (Welt als Wille II. 215). Dar ce cunoaștem de-a dreptul? *Voința noastră*. „In adevăr, cînd voină avem sin-

„gurul prilej de-a înțelege și intern un fenomen ce se petrece în „lumea externă, decî vroința iese singurul lucru pe care-l cunoaștem *de-a dreptul*, pe cînd toate celelalte ne sînt cunoscute indirect prin reprezentări. Aice avem singurul fapt, care iese în stare a ne sluji de cheie pentru toate celelalte, sau, cum am mai zis, unica poartă către adevăr“. (în alt loc tot din aceea scriere). „Decî acel care știe... și *in abstracto* decî lămurit și sigur, ceea ce fie-care știe *in concreto*, adevărat simte, că lucrul în sine al propriei sale ființi iese vroința sa... și acela, cu totul de la sine, va avea și cheia pentru a cunoaște *ființa intimă a întregii naturi*, căci va aplica astă cunoștință asupra tuturor celor cunoscute indirect“. S'ar crede că vroința despre care ne vorbește Schopenhauer, iese tot aceea ce se numește putere și că iese vorba numai de-o înlocuire de cuvinte. Schopenhauer ne spune înse cu totul altă ce-vă și crede că înnoirea făcută de dînsul iese de cea mai mare însemnătate. Conceptul *putere* iese scos din lumea fenomenelor. „Din potrivă conceptul *vroință* iese singurul care nu-și origina în lumea fenomenelor, are în reprezentare, ci vine chiar din lăuntru.. Decî dacă reducem conceptul *putere* la conceptul *vroință*, am redus un lucru necunoscut la unul cu desăvîrșire cunoscut, ba chiar la singurul cu *adevărat cunoscut de-a dreptul și am lărgit foarte mult cunoștința noastră despre lume*. Dacă di'mpotrivă am cuprinde conceptul *vroință* sub conceptul *putere*, atunci pierdem singura cunoștință directă ce avem despre ființa năuntrică a lumii, o pierdem, o lăsăm să se ascundă într'un concept făcut prin abstracțiune din lumea fenomenelor, cu care nici o dată nu putem ieși di'ncolò de fenomene“. (W. a. W. I. 130—133).

Trebuie să mărturisim că nouă nu ni se pare conceptul *vroință* în înțelesul lui Schopenhauer de loc așa de nemărgenit mai cunoscut de cît conceptul *putere*. Noi cel puțin pînă acuma n'am avut parte de acea „iluminație“ internă care să ne fi aretat „vroința“ ca un ce „cu totul cunoscut“. După noi conceptul „vroință“ iese scos ca și cel despre „putere“, tot „din lumea fenomenelor“ iese o abstracție din feliuritele *acte de vroință*, cari se află și iese în regiunea „lumei ca reprezentare“. Nici un glas năuntric

nu ne-a spus vre-o dată nemică despre o voință, care să nu aibă nici o relație cu vre-un obiect. Nu pot vroi fără să vroească ce-vă. „Vroința în sine“ fără cine-vă care să vroească și fără un lucru pe care să-l vroească iese *un cuvânt*, și altă nemică, și dacă-l voiți pune'n locul cuvântului *putere*, prin aceasta nu voiți pricepe lumea nici cu o iotă mai mult. Insemnarea nesigură a acestui cuvânt, legată fără de voie cu conceptele de persoană care vroește și de plan vroit, în legătură cu învățătura lui Kant că spațiul, timpul și cauzalitatea sînt numai forme ale cugetărei, au adus lui Schopenhauer mare folos. Folosindu se de dînsul a putut aduce pe d-zeu prin contrabandă, prin o portiță din dos, ca o voință a tot puternică, însoțită cu tot teleologismul și misticismul vechi, după ce mai întăiu se făcuse că-l izgonește din sistemul său, prin poarta cea mare.

Dar să ascultăm pe Schopenhauer mai departe. Ce face vroința? Se obiectivează, adecă se face văzută, și anume în felurite grade. Aceste obiectivări nu trec nemijlocit în reprezentare. Iele formează numai formele primitive, veșnice ale lucrurilor și nu s supuse nici la o schimbare, „pururea fiind și nici o dinioară foaste,“ acestea-s *ideile* în înțelesul lui Platon. Cele mai inferioare din aceste idei sînt puterile cele mai generale cari se arată după legi naturale, mai sus staū speciile plantelor, apoi ale animalelor și mai sus ideea de om. Aceste idei nu sînt supuse de loc la determinări de spațiu, timp, cauzalitate. Dar iele vreau să între în fenomenalitate, și pentru aceasta se exprimă în indivizi. Dar în lumea ca reprezentare nu pot să ocupe aceștia toți de-o dată și alături timpul și spațiul. Decî feluritele idei sau obiectivări ale vroinței încep să se lupte pentru materie, spațiu și timp, căci fiecare vroește să se arete în cît mai multe exemplare. De acolo urmează o luptă veșnică între felurite feluri de obiectivare ale vroinței.

Ast-feliū ieșim în sfîrșit din domnia ideilor în domnia lumii acesteia, și ast-feliū sîntem în regiunea, în care filosofia lui Schopenhauer a ajuns populară.

Metafizica n'au înțeles'o ceî mai mulți din partizanii lui Schopenhauer, ba chiar mai nici n'au cunoscut'o mai de aproape, mai nici unul n'a primit'o în totul. Teoria lui despre idei, luată de la Platon, au lepădat'o cu totul ceî mai mulți. Această teorie nu poate fi cercetată, examinată. Iea nu-î din domeniul științei, ci din al credinței. Ideile lui Platon în înțelesul lui Schopenhauer sînt chiar din punctul lui de vedere *peste puțință de cugetat și fără nici un temeiū*, se află în afară de determinările de spațiu, de timp și de cauzalitate, deci sînt în afară de sfera cunoștințelor și cugetărei noastre.

Ținînd samă de siguranța, cu care Schopenhauer petrece în afară delumea „ca reprezentare“, sîntem foarte nerebdători să aflăm ce are să ne arete în lumea aceasta a noastră.

Am văzut cum a constatat în lume o luptă veșnică între elementele îei. „Veșnică devenire, curgere fără sfîrșit, iese natura vroinței, zice îel într'un loc“. Fraza sună aproape heghelianește. Și totu-și Schopenhauer iese tocmai antipodul lui Hegel. Lupta contrariilor, adecă, după Hegel, dezvoltarea, evoluția lumei, învingerea unui antagonism (unei antinomii), „negarea negației“ nu în-samnă numai restatornicirea stărei di'nainte, după care jocul să înceapă din nou, ci întoarcerea la punctul de plecare, *dar pe o temelie mai înaltă*. Rezultatul luptei iese o *perfecționare*.

Cu totul alt-feliū îe la Schopenhauer. Lupta vecinică, pe care o vede îel, n'are nici un rezultat. Nu urmează di'ntr'insa nici o dezvoltare, căci ideile, tipurile, sînt netrecătoare și nesupuse la vre-o schimbare, căci nu-s supuse la determinările timpului.

Conceptul de vre un progres, vre-o evoluție, îeră cu desăvîrșire străin și lui Schopenhauer și filosofiei lui. „Noi sîntem de părere,“ zice îel, că iese departe ca pămîntul de ceriū de cunoașterea filosofică a lumei oricine își închipuie că va putea înțelege natura lumei în mod evolutiv, *istoric*: și tocmai așa fac toți ceî cari-și închipuie că în lumea în sine poate fi chestie de vre-o deosebire între mai de vreme sau mai tîrziu, orî între ce-a fost, ce iese și ce are să fie“. „La toată fleoncăneala“ acestei „filosofări“

istorice“ se poate veni de hac mai răpede prin observarea că întreaga vecinicie, adecă un timp nesfârșit de lung a trecut până a-zî, *decî tot ce poate și trebuie să se întîmple s'a și întîmplat*“.
(W. a. W. I. 322).

Schopenhauer n'a ajuns de loc să cunoască pe om ca pe-o ființă socială, n'a putut pricepe nici societatea și prin urmare cu atîta mai puțin a putut înțelege evoluția societății, adecă *istoria*.

„Pe cînd istoria ne spune“, zice îel, „că în fie-care epocă s'au întîmplat alte celea, filosofia se silește a ne convinge că *în toate timpurile tot aceea a fost, iese și va fi*... Capitoarele istoriei popoarelor se deosebesc în adevăr numai prin nume și numere de ani: dar adevăratul cuprins iese în esență același“.
(W. a. W. II. 504, 505).

Pe dată ce filosoful nostru se coboară din nourî pe pămînt, vedem cum își arată arama de burtă-verde, carele își închipuie că se află pe sine în toate timpurile și în toate locurile. Acest feliu de-a'ntelege istoria place burtă-verzimei nu numai din pricină că-î neghioabă, ci și pentru că ast-feliu îi vine mai la îndămînă. Vorba, „tot deauna a fost așa și pururea tot așa va fi ca astă-zî“ sau „tot dea-una au fost seraci și pururi au să fie și de-acuma etc.“ sînt frazele ce îi le scoate'nainte ori-care burtă-verde, pentru a se scuza de trîndăviea și lașitatea sa, cînd îl îndemnî să puie și îel unărul la vre-o lucrare menită a îndeplini vre un scop folositoriu omenirei.

Hegel a fost filosoful evoluției, al revoluției, deși une-orî se aretă atît de conservatoriu. Schopenhauer, tăgăduitoriu evoluției, iese teoreticul conservatorismului, al chinezismului celui mai ruginit, deși une-orî lovește cu zgomot în instituțiile actuale, mai ales în acele, cari n'aū voit să-l cunoască, adică în universități, academii etc.

Această convingere se întărește cu cît străbatem mai adînc în încheerile ce-a tras Schopenhauer din negarea evoluției.

Vedem pretutindenea în natura însuflețită și în cea neînsuflețită, zice Schopenhauer, o năzuință fără de sfârșit; „dar ori-ce

„năzuință vine din pricina lipsei, din nemulțămirea eu starea în care se află, deci iese o suferință, pe câtă vreme nu-î îndestulată; dar nici o îndestulare nu-î trainică, mai degrabă iese iesa începutul altei năzuinți nouă. Năzuința o vedem pretutindenea opriată în multe feluri, pretutindenea luptându-se; deci vecinic o vedem ca suferință: nici un țel final al năzuinței, deci nici o măsură sau țel al suferinței“. „Dacă-î lipsește (omului) lucruri pe care să le vroească, pentru că îndestularea lesnicioasă a tuturor dorințelor, i le iesa pe dată, atunci îl apucă o plictisală, un uritū îngrozitoriu... Plictisala nu trebuie cum-vă să fie privită, ca un reu neînsemnat: iesa zugrăvește la urma urmei desnădejdea pe fața celor ce sufăr de dînsa. Iea face, că ființi cari se iubese atît de puțin între dînsese, cum sînt oameni, îmblă așa de mult să se'nțilnească și să fie împreună și ast-feliū iese iesa izvorul sociabilităței.“

Sociabilitatea produsă nu de modul de producție, care silește la muncă socială, ci de trîndăvie, de plictiseală! Astă descoperire o putea face numai un rentier! Că lipsa de griji și timpul slobod trebuie neapărat să cășuneze plictiseală, putea să creadă numai un filosof pentru care omul normal, omul tipic, iese burtă-verdele german din întăiea jumătate a veacului nostru.

Tos așa ie și cu părerea că orî-ce năzuință, orî-ce luptă iese suferință, deci *activul, pasiv*. Dacă Schopenhauer ar fi privit și în afară de lumea burtă verzimei din Drezda, Berlin, Frankfurt și de pe aîurea, ar fi ajuns la alte păreri în privința omeneirei, despre natura neorganică(?) nici mai pomenim. Pentru Germanii vechi, de pildă, lupta nu iera suferință, ci plăcere; plini de bucurie se duceau la vînat și plini de bucurie la luptă. Repaosul și lipsa de griji nu le pricinuea plictiseală, ci-î îmboldea la arte, cel puțin la cîntece ieroice.

Schopenhauer n'avea nevoie să meargă așa de departe. Să prăvim la burgheji franceji și engleji de la veacul al XVI-lea încoace! Oare priveau iei zguduirea și în sfîrșit sfîrmarea pîdecelor feudale ca o suferință? Îmboldirea îndrăzneată, care le des-

chise lumea, care le deschise împărății nouă, și părți de lume nouă, care sfârmă puterea neatfîrnată a nobilimei și a clerului și care mai apoi le zdrobi și puterea ce-o aveau ca supuși ai regelui o dată cu puterea acestuia, această îmboldire furtunoasă nu s'a dat pe față prin suspine și plîngerî, ci prin satire îndrăznețe și mușcătoare de la Rabelais (ba chiar de la Boccaccio de vrom) până la Voltaire și la enciclopediști, precum și în atacuri curajoase și pline de entusiasm vesel.

Dar negreșit, păcătoasa burtăverzime produsă de împrejurările de pe-atunci în Germania, se îngrozeă de orî-ce opoziție, de orî-ce luptă. Liniștea iera cea mai mare datorie a cetățanului, a luă parte la treburî comune, sociale, iera o crimă; fiște-care trăeă pentru sine, se chinueă șese zile pe septămînă în atelieriî orî la comptuar, și în a șeptea pentru a scăpă de plietiseală de-a casă fugeă la crîșmă pentru a-și omori timpul și a-și mulțami sociabilitatea. Schopenhauer a zugrăvit foarte bine această stare, dar nu ne va puteă încredință că a zugrăvit lumea!

Totu-și să urmărim cugetarea lui mai departe. Lumea iese un ıead, oamenii sînt draci, vıeața iese un chin fără sfırșit. Și nici o scăpare din această vale de plîngerî, nici o nădejde de mîntuire din chinuri! Dar nu; tot nu-ı așa de reu! A mai remas un mijloc de scăpare.

De la oare-și care treaptă de „obiectivitate a vroinței“ indiviziî ce-o reprezintă au nevoie de un ajutoriî, de *judecată*, care puteă lipsi indivizilor mai inferiori. De aceea vroința produce în ıei, inteligență, minte în animale și rațiune în oameni. Vroința nu-ı un produs al creerilor. Dımpotrivă. Creeriî sînt produși de cătră vroință. (W. a. W. II. 224). „Vroința, care până acoloă ıși urmăreă în ıntunec *ımpulsul sãu* fără a greși, și-a aprins la această treaptă a obıectivărei o lumină, ca mijloc de-a ținea cum-pănă reului ce-ar fi putut să se ıște din grămădirea și alcătuirea complicată a fenomenelor sale tocmai a celor mai ınnaintate“. (W. a. W. I. 179).

Vroința, urmınd *ımpulsul* adecă vroința sa, a aprins o lumină.

și ast-feliu fără să bage de samă și-a cășunat o primejdie foarte mare. Ce-î drept, la animale și la cei mai mulți oameni această lumină iese atît de slabă, în cît de abiea le slujește numai pentru a le areta calea. Dar pe cea mai de sus treaptă a obiectivărei vroinței lumina aceasta strălucește așa de tare, în cît o luminează și pe vroința și o arată în toată uricîunea iese.

Vroința a dat animalelor și oamenilor o lumină, numai pentru ea iese să afirme vroința; iese trebuie să-și întrebuițeze mintea numai pentru a-și întocmi vieța, cît se poate mai plăcut. Dar la unii oameni înzestrați mai bine, lumina iese așa de puternică, în cît aceștia văd deșertăcîunea afirmărei vroinței de-a trăi. Lumina, pe care vroința a aprins-o, ca să-și slujască, se face acum neascultătoare și subjugă vroința. Oamenii aceștia *neagă vroința de-a trăi*, neagă ast-feliu lumea și se mîntuie. Vieța noastră iese nesuferită din pricina dorințelor. Ieste nebunească credința că îndestulîndu-le vom fi fericiți. Fericit iese numai acela care a înțeles această nebunie și a omorit în sine ori-ce poftă pentru bucuriile și bunurile acestei lumi. „Vroința se 'ndepărtează de la vieța: i-î groază acum de plăcerile iese, în care o vede afirmată. Omul acum ajunge la starea de renunțare de bună voie, de resignare, de adevărată liniște și de lipsă desăvîrșită de vroință... Castitatea de bună voie, desăvîrșită, iese întăiul pas în ascetism ori în negarea vroinței de-a trăi... Natura, *pururi adevărată și naivă*, ne spune, că, dacă maxima aceasta ar fi generală, neamul omenesc s'ar stinge,“ lucru fără îndoială pe atîta de naiv pe cît și de adevărat. „O dată cu cea mai înaltă aretare a vroinței“, cu vroința omenirei, trebuie înse să pîeară în urma unei legături mistice, „și reflexul iese mai slab, animalele, o dată cu lumina cea puternică pîer și penumbrele. Odată cu căderea inteligenței dispăre de la sine și toată lumea cealaltă în nimic, se nemicește,“ căci lumea ca reprezentare ce iese nu poate există fără cine-vă care să și-o reprezinte. Ast-feliu „toată natura trebuie să și aștepte mîntuirea de la om, care iese de o dată preot și jertfă.“ (W. a. W. I. 448—450).

Ne temem înse că toată munca pentru această mîntuire va rămîne zădarnică, fiind-că „lucrul în sine“, vroința, rămîne și ie în stare, sub impulsul ieî orb să-și aprindă altă lumină, și toată pătăranicia să'nceapă de la capăt.

Dacă alegem mîezul acestei nouă teorii mîntuitoare, găsim că nu-î alta de cît o înnoire a ascetismului creștinesc, sau, pentru că anteseimitului Schopenhauer nu-î prea veneă la socoteală creștinismul, o înviere a Buddhismului, a religiei chinezești.

Totu-și iese o deosebire mare între vechea religie a resig-nărei și între cea nouă, și în această deosebire, după mine, se dă pe față origina burtăverzască a filosofiei lui Schopenhauer, pe care am putea-o numi, în partea despre care vorbim acuma, religie*).

La popoarele și la clasele, la cari s'a produs creștinismul și buddhismul, tot mai trăeă o remășiță din eroismul primitiv. Se nemicise comunitatea veche, dar ieroismul și devotamentul vechi se aretă sub formă de luptă cu sine, de ascetism, de dor de moarte.

În burtăverdele modern nu se află niciu pic de ieroism. Iel se teme de orî-ce faptă mai îndrăzneată, de orî-ce luptă, fie și pentru îndestularea poftelor sale. Burtăverdele vorbește înoptriva poftelor sale, de teamă să nu se puie'n primejdie pentru dînsele, dar le îndestulează, dacă iese cu puțință să le'ndestuleze fără primejdie și fără luptă. Și în privința moralei, ca și'n alte privinți,

*) În adevăr, pe Schopenhauer îl privesc adoratorii lui ca întemeietorii de religie nouă. Ieste cit-vă timp de cînd un german care nu vrea să-și deă numele pe față, a propus ca pentru a suta aniversară a nașterii lui Schopenhauer să se facă un monument, „un bust colosal, bine înțeles închipuit după spiritul adevărat indiean“. Nu știm ce să înțelegem prin „spiritul adevărat indiean“ al bustului, — nu cum-vă mutra adormită a statuelor lui Buddha? —; un lucru ie sigur, statuea nu s'a făcut. Necunoscutul a schimbat atunci propunerea, cerînd să se bată o medalie (vezi „Medalie pentru centenariul lui Schopenhauer“, Leipzig 1886. Citatul de mai sus ie din această broșură), o medalie universală, „care să fie bătută pentru *mii de ani*, nu *alt-feliu*, ci pentru *mii de ani*“. Pe avers trebuie să fie: La dreapta mîntuitorul cu cunună de spină, la stînga Buddha, ambii tronînd pe acela-și nour, dreptele amîndurora... să ție de la acela-și loc o coronă mare de laur... În coronă o inscripție cu litere *elzevir*, un singur cuvînt: Schopenhauer.“ Decî o treime nouă, în care Schopenhauer joacă rolul duhului sfînt. De acolo să pînă la adorare iese numai un pas.

burtăverdele iese o contrazicere vie. Ierou în cuvinte, dar în fapte iese un om de nemică.

Schopenhauer, a cărui filosofie iese atît de subiectivă, care, cum se poate ușor vedeă, aproape la fie-ce cuvînt ce scrieă, se a-veă înaintea ochilor numai pe sine și pe cei ce-l în înconjurau, a luat această contrazicere și în teoria sa.

Schopenhauer face deosebire între cel care admite necesitatea renunțării la lume, și între cel care o aduce la îndeplinire. Cel di'ntăiu iese filosoful, *geniul*, al doilea *sfîntul*. Ieste tot atît de puțin de nevoie ca sfîntul să fie filosof; pe cît de puțin iese și ca filosoful să fie sfînt: întocmai după cum nu-î nevoie ca un om cu desăvîrșire frumos să fie și statuariu sau din potrivă ca un statuariu să fie și om frumos". (W. a. W. I. 453). Și mai de parte (II. 496) ne spune, că ascheza iese de prisos, dacă avem înse *simțiri* cu adevărat virtuose. Numai *contemplarea* vieței edificătoare a sfîntului iese de-ajuns pentru geniū. (W. a. W. I. 486). Dar adoratoriū lui Schopenhauer tot descopăr un feliū particular de ascetism la învățatoriul lor. Astfeliū Lindner scrie: „Ascetismul în *unilateralitatea* sa fū străin lui Schopenhauer, dar nu iese lipsi *lepădarea de sine* și *îvingerea de sine*, neapărat trebuitoare, pentru a scrie operele ce-a scris". *).

A scrie cărți și a le vinde iese orî-cum cel mai nou chip de pocăință: să te lași de bunătățile lumei, și să te îvingi numai în gînd, iese ascetismul Schopenhauerianilor! În această privință zelul lor iese mare. De alt-feliū pentru genie renunțarea constă numai în plîngerî despre reutatea lumei și în declarația că toate plăcerile sînt numai deșertăciuni; nu se leapadă de loc de dînsese, se leapadă înse de orî ce *năzuință*: nu numai de năzuință în folosul societăței, ci și de orî-ce năzuință chiar pentru dînsii înși-și, fiind că asta aduce nemulțămiri și îndrăzneli.

Să luăm, de pildă, purtarea lui Schopenhauer față cu căsătoriea. Une orî cerea să nu se'nsoare nime, alte orî cerea pentru

*) Lindner Frauenstädt, Schopenhauer, 127.

femei o stare care să facă peste puțină toate luptele ce ies din pricina iubirei către femei. Neatîrnarea femeii, ori est de mică este, nevoeste pe bărbat să-și dea silință a se face plăcut femeii și chiar după căsătorie trebuie să aibă oare-și care considerație pentru nevastă. Toate aceste neplăceri, atit de nesuferite geniului dispar dacă femeea s'ar preface cu desăvîrșire în marfă, cum ie în haremurile sultanilor.

Shopenhauer cerea în adevăr nu numai robirea desăvîrșită a femeii, ci și *poligamia*, ori cum ciudată complectare a *castității vecinice*, pe care o cere de la sfînt.

Ve lîngă *feciorie* Schopenhauer cere de la sfînt serăcie și renunțare la bunurile acestei lumi. Dar serăcicia silește la muncă, împiedecă de la cugetare. De aceea geniul nu trebuie să fie serac, trebuie să aibă rentă, ca să aibă timp slobod de-a lăudă serăcicia altora; și fiind că rentă nu se poate fără a exploată pe proletari, cea di'ntăiu condiție a filosofiei ce ne propoveduește *lepădarea de sine* este *exploatarea, despozierea altora*.

„Nu cred să fac vre un lucru nevrednic de pana mea“, zice iel într'un loc, „îndemuînd pe cei ce-au cîștigat sau moștenit avere să o îngrijască bine..! Cel mai mare folos îl aduce averea moștenită, cînd o are unul înzestrat cu mari însușiri intelectuale și care are tendinți, ce nu se'mpacă de loc cu cîștigul... Omenirei îi răsplătește iel datoria însutit, făcînd o operă pe care nime altul n'ar fi putut'o face și care folosește comunităței întregi, *ba chiar îi face și cinste*“. *)

Cum vedem mulțimea osîndită la „munca pentru stăpîni, soartă obișnuită a oamenilor“ trebuie să se simtă mulțămită, dacă-i exploatată de-un filosof.

Ori și cum a fost foarte nobil lucru din partea filosofului, că admitea dreptul de-a exploată mulțimea nu numai pentru filosofi, ci pentru toți capii „turmei celei mari a neamului omenesc, pentru judecători, cîrmuitori, conducători de armate“ & „Chiar și neguțitorii cei mari“ zice Shopenhauer, „trebuie numă-

*) Parerga & I 369, 370.

raji în această clasă aleasă de conducători, fiind că prevăd cu mult înaintea trebuințele poporului și cată să le'mplinească". **).

Foarte frumos din partea unui filosof al resemnației. Tot acestui punct de vedere corespunde, faptul că pesimistul nostru care vedeă pretutindenea numai chin fără sfârșit și mizerie, tot a aflat „un izvor nesecat de plăcere“ și a nume „în vîleața proletariului care trăește de a-zî pe mîne fără să gîndească“. „Pentru că orî-ce plăcere, din natura îei iese *negativă*, adecă slă în mîntuirea de vre-o nevoie sau de vre-un chin; ast-feliu neîncetata alternare de neplăceri și de îndestularea lor, cum se'ntîmplă cu munca proletariului. Schimbarea de la muncă la odihnă, de la simțirea unei nevoi la îndestularea îei, *ieste un izvor veșnic de plăceri*, dovadă veseliea care se vede atît de des pe fețele seracilor și care lipsește celor bogați“. ***).

Pentru cel ce îmbogățește ast-feliu istoria și științele naturale, iese firește lucrul cel mai ușor a află în orî ce regulament polițienesc o pricină adîncă metafizică. Chiar și pentru oprirea de-a purtă barba nerasă, (un obicei al democrațiilor) a scris *). În adevăr, „barba lungă“ iese „un semn de sexualitate chiar pe obraz“, iese un semn că-ți place mai mult „bărbăția animalicească“ de cît „umanitatea“, că vrei să fii mai deg:abă bărbat de cît om *in abstracto*. Noroc numai că „umanitatea“ filosofului nostru nu cereă să facem abstracție și de alte „diferinți sexuale animale“.

Cine se va mai mîeră decî văzîndu-l că găsește bun lucru oprirea fumatului în pădure în vreme de vară, orî *pocnetul de bice* în orașe („Despre larmă și zgomot“)? etc. etc. Se știe de asemenea că după Schopenhauer: „după cum locul *vitejiei* pri'ntre virtuți, tot ast-feliu și al *zgîrceniei* pri'ntre viții iese de pus la îndoeală“. (Parerga II. 221). Această propoziție și apologia zgîrceniei, căreia îi împotrivese numai argumente neînsemnate,

*). Parerga, H. 264.

**). Parerga H. 631.

***). Parerga I. 199.

mergeau la inema burtăverdelui. Tot așa de bine primit fu anti-semitismul lui,

Foarte înflăcărat iera Schopenhauer, cînd iera vorba de *aretări spiritiste*, de prevederi, de mișcatul meselor, de spirite bocănitore etc. Nu numai că le luă pe toate foarte'n serios, studia cărți de visuri și descrieri de aretări de spirite etc., și se lăsă dus de nas de magnetizatori și de alți șarlatani, chiar după ce toată lumea cea înțeleaptă se luminase în privința lor; dar chiar întrebuință aceste lucruri pentru a-și sprijini sistemul. În adevăr, dacă somnambuli văd lucruri ce nu-s de față sau ce au să fie, nu urmează că „lucrul în sine, deci adevărata realitate în toate fenomenele... nu cunoaște deosebire, de aproape și departe, de prezent, trecut sau viitoriu“? (Parerga, I. 280). Negreșit, dacă spațiu, timp și cauzalitate sînt numai „funcții ale creerilor“, atunci pentru ce în niște stări anormale ale creerilor nu ne-am putea mîntui de dînsele?

Lucru cîudat înse, lumea somnamburilor, deși liberată de hotărîrile de spațiu și de timp samăne cu a noastră ca o picătură de apă cu alta—cel mult iese deosebire că a lor ie mai proastă de cît a noastră.

Schopenhauer ascultă cu credință ori ce nebunie, ce-î spuneau spiritiști sau somnambuli, cercetă de pildă, după spusele lor, întrebarea dacă „facultatea vederei și auzului iese la dînșii așezată la lingurică“ și cîte altele de acestea; ori ce îndoeală în această privință o batjocoreă cu știuta obrăznicie filosofică: „N'am de loc gust să mă lupt cu *scepticismul ignoranței* (scepticismul în potrivea tămăduirilor magnetice, în potrivea visurilor, aretărilor de spirite etc.), ale cărei prea înțelepte apucături își pierd creditul pe fie-care zi și în curînd nu vor mai avea trecere de cît în Englitera. Cel ce se îndoește astă-zi despre faptele magnetizmului animal nu mai trebuie numit *neccrezătoriu*, ci *neștiutoriu*“. (Parerga. I. 243).

Din ce în ce mai mult aretă celor ce ținea cu dînsul cît de însemnate sînt pentru teoria sa fenomenele spiritiste. Semn.

că-î plăceau foarte. Ast-feliū serise lui Lindner la 17 Aprilie 1853: „Dacă'n adevăr ai de gînd să mai vorbești în articolele D-tale despre filosofia mea, după cum spui, apoi ai tocmai un prilej rar, a nume mesele cari se mișcă, prin această filosofiea mea a cîștigat un triumf adevărat“. Nu electricitatea, ci vroința se arată în aceste fenomene magice. „In mișcatul meselor vroința se arată în a tot puterniciaa îei primitivă“.

Cînd au ieșit răvașele lui Frauenstädt despre filosofia lui Schopenhauer (1854), Schopenhauer i-a trimes un răvaș de mulțămire, numind pe Frauenstädt pentru această lucrare „întăiul său evanghelist“(?) Totu-și de lipsa unui lucru în acele scrieri îi părea reu lui Schopenhauer; nu ieră în iele vorbă de mesele dăntui-toare: „Tot nădăjdueam, că vei vorbi despre mesele ce se mișcă singure, dar în zădar. Și totu-și această experiență are în pri-vința chestiei mele (întrebuințind expresia atîtor nătărăi) nespună însemnătate.

„Ieu cînt: U Cluj / Central University Library Cluj

„Der Wille der die Welt

Gemacht und sie erhält,

Er kann sie auch regieren;

Die Tische geh'n auf Vieren“.*)

„Să ne amintim că China, și mesele au început a dăntui, tocmai cînd toată lumea cealaltă a început a se părea că stă liniștită“, zice Marx într'un loc. Pentru Schopenhauer în adevăr lumea stă pe loc: iel credea numai într'o mișcare, într'a meselor.

Cunoștințele naturaliste, ale lui Schopenhauer, nu-î slujeau pentru a critica prostiile spiritismului și misticismului, ci pentru a le'mbracă într'o haînă mai de primit, mai modernă; dar haîna ieră așa de proastă încît trebuie să fie cine-vă lipsit fie cele mai elementare cunoștinți pentru a nu le vedeă goliciunea. Ast-feliū cu prilejul posibilităței „zămislirei neprihănite“ a lui Hristos de cătră fecioara Marica: „chiar fizicește se poate descoperi o posibi-

*) Lindner-Frauenstädt, Schopenhauer, pag. 102, 600: „Vroința care a făcut lumea și o ține, poate să o și cîrmuească; mesele merg în 4 labe“.

litate îndepărtată. Unele animale (pe cât mi se pare, insecte) au însușirea că fecundarea unei femeii ajunge pentru urmașele îei până peste mai multe generații, aceste femeii urmașe ale mamei fecundate fac ouă cari se dezvoltă fără a fi fost și iele fecundate. Cum că asemenea lucru s'ar fi putut întâmpla o singură dată la o femeie și în neamul omenesc, nu-î tocmai așa de peste putință^{*)}.

Cîtă ușurățate istorică și cîtă confuzie în privința științelor naturale trebuie cuî-vă, numai *pentru a se gândi* la asemenea chestii!

Totuși asta nu împiedecă pe ucenicii lui Schopenhauer de-a lăuda meritele lui în privința științelor naturale. Ast-feliu întâiul evanghelist Frauenstädt, în introducerea ce-a scris pentru operele complete ale lui Schopenhauer, crede că principiile lui s'au respîndit așa de tare în vremea din urmă pentru că veniseră *tocmai la vreme*, mai ales din pricina contactului lor cu științele naturale din vremea noastră. (pag. XIX). După Frauenstädt Schopenhauer iese un înaintemergătoriu al lui Darwin și a nume un înaintemergătoriu superior: „Schopenhauer întinde lupta pentru traiu mai departe de cât Darwin și *procedează mai ales mult mai cu temeinicie de cât dînsul*, aretînd antagonismul încorporărilor vroinței pe toate treptele“. Ba chiar și însemnătatea selecțiunei sexuale și derivarea omului din momiță a aflat'o Schopenhauer înainte de Darwin, dacă ne-am potrivi laudelor ucenicilor lui.

Ieste greu de știu ce trebuie să ne minuneze mai mult în aceste bazaconi: că publicul german ie atît de lesne crezătoriu orî că-s ucenicii până la atîta de îndrăzneți?

Cum că ieste o luptă în natură nu ieră mare greutate de aflat, nu ieră nevoie de-un Schopenhauer pentru atîta lucru care se știe de mult. Dar prin aceea că negă cum că din această luptă urmează o dezvoltare, stătea Schopenhauer cu totul în contradicere cu Darwin. Cele ce spune iel despre ideile platonice duc la neschimbarea speciilor; tocmai la altă-ce-vă de cât ce

*) Lindner—Frauenstädt, Schopenhauer, pag. 460.

spune Darwin. Tot atîta de puţin cît „lupta pentru traiu“, tot atîta a înţeles de puţin şi selecţiunea sexuală. Selecţiunea sexuală înse n'avea nevoie s'o afle îel, de oare-ce îeră ce îeră de mult cunoscută, ba se cunoşteau în parte şi legile îei, şi ceea ce a adaus Schopenhauer se reduce în esenţă la ideea că astă selecţie ar fi numai la oameni, nu şi la animale, lucru nici darwinisit nici adevărat.

Cum că organismele inferioare s'au aretat mai întăi şi apoi au venit celelalte nu-î de asemenea o descoperire făcută de Schopenhauer. Toată lumea căută pe vremea aceea o explicare pentru acest fapt, unii admiteau că au fost mai multe creări succesive, alţii admiteau o evoluţie; cel mai însemnat din ceştî din urmă a fost Lamarck, înainte mergătoriul lui Darwin. Schopenhauer cunoştea teoriile lui Lamarck, dar nu vroea să ştie de dînsele. Iel aveà o ipoteză a sa foarte ageră —ba nu; Schopenhauer nu făcea ipoteze, îel spunea lumii numai adevăruri. Ast-feliu ne şi spune foarte limpede cum s'au făcut organismele superioare din cele inferioare: „Din vre un ou al unei părechî special favorizate s'a făcut, la un ceas fericit, sub o stare potrivită a planetelor (!) şi în cele mai priitoare împrejmuirî atmosferice, telurice şi astrale, s'a făcut „un cetaceu, de pildă un *delfin*, mai tîrziu din vre un ou de delfin, o focă şi în sfrşit din focă un marsuin; şi poate din oul unei reşe s'a făcut ornithorynchul şi din al vre-unui struţ vre un mamifer mare“. Această propăşire trebuie să se fi făcut „în trepte pe loc deosebite unele de altele şi lămurite, fie-care alcătuint o specie deosebită, şi nu prin forme mijlocitoare nesimţite“. „Nu vom ascunde, că ast-feliu trebuie să ne închipuim pe întăiul om născut în Asia din Pongo şi în Africa din Şimpanzeu, dar nu momişă, ci chiar de-o-dată om.“ (Parerga, II. 163, 164).

Asta se chîamă a fi înainte-mergătoriul lui Darwin, numai „mai cu temeînicie“ de cît Darwin!

Ieste lucru lămurit că ignoranţa idealistă a filosofilor despreţueşte ştiinţa „curat empirică“ a naturaliştilor. „Ceasul norocit“ şi „planeta cea mai potrivită“ ne fac să străbatem mult mai a-

dînc în ale naturei de cît cercetările ostenitoare făcute în curs de zeci de ani de cătră naturalistul Darwin! Firește „mărgeni-rea materiei“ ie nedezlipită de dînsule! Nu ne mîerăm dacă Schopenhauer scrie la 1 Martie 1860 lui Dosz la München: „Din car- tea lui Darwin am cetit un rezumat complect în „Times“: pe cît văd nu-î de feliu înrudită cu teoria mea, ci *empirism banal*, care pentru asemenea chestie nu-î de ajuns“.

Despre vre un ou de struț din care să fi ieșit „vre un ma- mifer mare“, care apoi se va fi înmulțit singur de la sine, negre- șit nu îeră vorbă în acca carte „banală“...

Departe de a fi înaintea veacului în privința cunoștințelor științifice, stătea mai degrabă împotriva tuturor descoperirilor și ipotezelor celor mari ale contemporanilor săi. Am aretat acest lucru mai sus.

Schopenhauer stătea ca și în alte privinți și în a științelor în partea celor vechi nu în a celor noi. Părerile lui despre na- tură sînt astă-zî învechite și trebuie să fie cine-vă lipsit de cuno- știnți ca un beletrist care filosofează pentru a afla în părerile lui Schopenhauer descoperiri însemnate *pentru timpul nostru* și a explică ast-feliu respîndirea acestei filosofii.

Și totu-și filosofia lui Schopenhauer a venit foarte la vreme, deși din alte pricină. Iea corespunde cu trebuințele unei părți din ce în ce mai mare din burghezie.

Majoritatea acelor burtăverzi germani, cari-și închipuiseră că au energie revoluționară și că trebuie să se dezvolte, s'au con- vins cît sînt de păcătoși, în urma mișcării de la 1848 și mai a- les acuma în urmă de cînd cu mișcarea proletariatului. Burtăver- zimea ajunge acuma la părerea, la care Schopenhauer ajunsese de mult, că singura fericire pe lumea aceasta ieste liniștea. Cîte o dată sermanul burtă-verde se rușinează de lipsa de caracter și de mișelicia sa: atunci vine Schopenhauer ca un geniu mîntuitoriu, și-î dovedește prin filosofie, că trîndăviea și slugărnicia nu-s ce vă de desprețuit, ci di'mpotrivă lucruri mărețe, o resignare, o supu- nere plină de rebdare, în sfîrșit că slugărnicia burtăverzimei ieste

ce-vă genial și sfânt. Filosofia lui Schopenhauer este cel mai bun mijloc pentru a stinge cele din urmă scînteii de curaj bărbătesc în burtăverzimea germană, este unul din mijloacele cele mai potrivite pentru a face să progreseze reacțiunea în Germania.

Dar nu numai în Germania. Burghezimea a trecut pretutindene de culmea dezvoltării sale și începe a avea însușirile burghezimei germane dinaintea de 1848. Peste tot locul în Europa producțiunea modernă a ajuns—ori chiar a trecut punctul—de la care ncolò ori-ce dezvoltare economică sau politică nu mai folosește burghezimei, ci-î grăbește pieirea. Burghezimea nu mai are nimic de așteptat de la viitoriū, se teme de dînsul, nu vrea alta de cît să se poată bucura de timpul de față și să-și amîne pieirea de pe scena lumii cît mai mult. Iea însă-și nu mai are nici o năzuință, nici o dorință, vrea să fie lăsată 'n pace, să nu fie turburată de năzuințele altora, adecă de ale proletarilor. Ie nevoie să-i adoarmă pe aceștia, să-i înduplece a-și părăsi cererile, să-i facă a crede că lumea poate fi mîntuită numai prin rebdare.

O parte din burghezime se'ntoarce cătră beserecă și caută să trezască în popor simțirile creștinești. Dar altă parte este prea „luminată“ pentru a întrebuița acest mijloc. Invățătura creștinească stă prea în contradicere cu datele științei. Așa dar se potrivește mai bine o religie ca a lui Schopenhauer, o religie care îmbracă misticismul, resignarea și slugărnicia, robiea de bunăvoie, cu haîne mai moderne. Și această religie are față cu creștinismul și alt merit, Iea statornicește deosebirea între *geniu* și *sfînt*. Creștinismul îndeamnă la înfrînare și la rebdare *pe toți*; propoveduitoriul creștin, neîndeplinind Iel însu-și cele ce predică mulțimei, se contrazice. După Schopenhauer înse este aproape peste putință să ajungă cine-vă *geniu*, urmînd calea înfrînării: după dînsul nu se poate filosofă fără venituri. După dînsul *predicarea* resemnației și *practicarea* Iei nu coincid nici în teorie, nici în practică. Firește burghezul are rolul de geniu, cu toate privilegiile hărăzite de Schopenhauer acestuia—poligamie, despozierea mulțimei și mîncările cele mai alese,—singura-î datorie este:

să studieze *fericirile înfrînării și rebdării* și să se înnalțe euge-
tînd la dînsule. Proletariul are în religia lui Schopenhauer rolul
de sfînt, adevă să trăească ne însurat, în serăcie și rebdare și să
facă toate acestea nu de nevoie, ci cu mîndrie, de bună voie.

Nu-i de mîerat dacă o învățatură atît de potrivită se îm-
prăștie și capătă credincioși, nu numai în Germania ci și în alte
țeri capitaliste. Dar întinderea ăeste unilaterală. Ieste mărgeinită
numai în clasele domnitoare. Proletariatul nu se convertește la
această religie nouă și nici nu se va converti. Lucrează ăel cu
hărnicie pentru mîntuirea sa și crede că până la un punct mîn-
tuirea sa va fi mîntuirea omenirei întregi, cel puțin cît ăe vorba
de înriuririle capitalismului; dar nu-și caută mîntuirea în *sfințenie*
și în zădar se osteneșe filosofii burgeji cu învierea creștinismului
orî cu aducerea buddhismului în Europa. Toată osteneala aceasta
nu le va fi de nici un folos.

Chira

Baladă populară, culeasă de Pr. St. Stoicescu, învățătoriu în jud. Ilfov.

Din vad, din Brăilă
Frate mi se'ncarcă,
Două, trei sandale,
Patru galioane.
Dar cu ce se'ncarcă?
Fir de ibrișim,
Postav de cel bun,
Secluri de mătase,
Marfă femeescă.
Dar cine le'ncarcă?
Arapu, buzat,
Negru și cîudat,
Cu solzi dupe cap,
Solzii ca de crap,
'N spate cocoșat,
In piept găvănat,
Drac împelițat,
Cînd te uîți la dînsu,
Nu poți ține rîsu!
Pînă le'ncarcă
Vin de unde bea?
Tot de la Chira:

Chira, Chiralină,
 Frumușică zîină,
 Floare din grădină.
 El beă ce mi-și beă,
 Pe Chira'ntrebă:
 „—Chiro, Chiralină,
 „Frumușică zîină
 „Floare din grădină
 „Știi ce-am socotit,
 „Și ce m'am gîndit?
 „Iea-mă tu pe mine
 „Mult ți-o ședea bine
 „Dacă m'oi lua
 „Eu ți-oî așternea
 „Parale mărunte
 „Pe ață țesute;
 „Căpătiu ți oî pune
 „Galbeni venetici
 „D'ăi de cîte cincî
 „Bre! Aman! Aman!
 „Bre! Cuzum! Cuzum!
 „Bre! sufletul mîeu,
 „Mor de dorul tău!“
 Chira ce făceă,
 Din gură strigă:
 „Arape buzat,
 „Negru și eiudat,
 „Nu te iau pe tine,
 „Că mă ducî pe mine,
 „'N țara Arăpească,
 „Și un' s'a pomenit,
 „Și s'a mai văzut,
 „'N țara Arăpească
 „Arăpoaică albă?

„Surorile tele,
„Cumnatele mele,
„La cinste m'or duce;
„Dar nu m'or cinsti,
„Ci n'or otrăvi!
„Ce folos va fi
„De tine, de mine,
„De noi d'amfîndoî?“
Arapu-o ruga,
Dar Chira nu vrea.
Arap ce făcea,
'N sandal o chema
Din gură-î grăea:
„—Vin'o să-ți plătesc
„Să mă răfuesc“
Cînd Chira venea,
Arap ce'mî făcea,
Un burduș spârgea,
Galbenî revărsă,
Galbenî veneticî,
D'ăi de cîte cincî.
Chira 'și alegea,
Care-îi plăcea
Pân îea alegea,
Arap ce'mî facea,
Bată-l precista,
Turcește vorbea,
Sandalul pornea,
Pe Dunăre 'n jos,
Merge cu folos.
Pe Chira-o luă,
Frumos mi-o lega,
De catartu 'l gros
Merge cu folos,

Pe Dunăre 'n jos.
 Răitind, bărăitind,
 Din pistoale dînd,
 Din gură cîntînd :
 „—Bre! Aman! Aman!
 „Bre! Cuzum, Cuzum,
 „Bre! Sufletul mîieu,
 „Mor de dorul tău!“
 Pe la miez de noapte,
 Cînd dorm toate ape,
 Ieată că'mî sosea,
 Frații Chiriei,
 Hoții Brăilei,
 Șerpii Dunărei
 Din și Costandin,
 A casă sosea,
 Din gură grăia
 „—Chiro, Chiralină
 „Sora noastră a bună,
 „Deschide ușa
 „Băgăm hasnaua,
 „Ne-apucă ziuoa,
 „Pățim beleaua.“
 Chira nu răspunde,
 Că n'are de unde,
 Mă-sa îmi răspunde:
 „—Dine, Constandine
 „Vă 'nțeleg prea bine ;
 „Chira nu răspunde,
 „Că n'are pe unde
 „Pe Chira-o a luat
 „Arapu buzat,
 „Negru și ciudat
 „Cu solzi după cap.

„Solzii ca de crap
„N spate cocoșat,
„In piept găvănat,
„Drac împelițat
„Cînd te uiți la dînsu
„Nu poți ține rîsu.
Frați nu zăbovea
Din gură-î striga :
„ –Maică măiculiță,
„Ieși pîn la portiță,
„Nu spune cu gura,
„Arată cu mîna
„Cotro-apucat Chira.“
Maică-sa ieșea,
Cu mîna-arata.
Hasnaua lua
'N casă o băgă
Bat'o pustia
'Ii dăde belea.
Ei nu zăbovea,
La Dunărea mergea,
Un caic găsia,
In el s'arunca
Și cînd văsluia
Sărea ici colea.
Văslește, văslește
P'arap mi'l zărește.
Iei cînd îl zăria,
Maî tare văslia
Văsla se rupea,
In trei se făcea
Și'l apropia,
Din gură striga :

„—Chiro Chiralină,
 „Sora noastră-a bună,
 „Cînd te-ai logodit,
 „Cu cine-ai vorbit,
 „Cînd te-ai măritat
 „Pe cine-ai întrebat?
 Chira-î auzia,
 Inima-î creștea
 Din gură grăia
 „—Dine Costantine
 „Vă'nțeleg prea bine
 „Nu m'am măritat
 „Firaș fi crăpat.
 „Ș'asear' m'a furat
 „Arapu buzat,
 „Negru și ciudat“
 Din ce mi-și făcea?
 Buzdugan lua
 Și cu iel când da
 Cărma că-î frîngea
 Sandal răsucia,
 Tochia lua
 Sandal apuca,
 Și în iel sărea,
 P'arap mi-l prindea,
 Frumos mi-l lega
 Capu că-î tăia
 'N apă'l arunca.
 Frați 'mă rămănea
 Sandal jefuia
 Cu Chira pleca,
 Cînd acas sosea
 Mare chef făcea.

Cu fiî de boerî
Și de negustorî.
Cred masă domnească
Să se pomenească-
Căci s'o pomeni
Cît lumea va fi.

1887 Ianuarie 2.

PR. ST. STOICESCU INVĂȚĂTOR.

POESIILE POPULARE COLECȚIA ALECSANDRI

sau cum trebuie culese și publicate cânticele populare

STUDIU CRITIC

(urmare)

III

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A contopit, fără necesitate, mai multe poezii într'una singură.

Eată câte-va exemple:

a. VIII (II)

LXXIV (313)

Măndră mămucă-am avut,
Frumos copil m'au făcut
M'o'nfășat cu flori de munte,
Toți gura să mi-o asculte,
Mândrele să mi-o sărute.
Strigă, strigă să se strângă
Ca oițele la strungă;
Strigă tare 'n gura mare,
Să resune satu 'n vale,
Ca să-mi iasă tot in cale
Drăguța fărtatului,
Cea din capul satului.
Busuioc verde de fete,
De unde șede ea mă vede.
Busuioc verde de munte,
Numai gura i s'aude,

Măndră mămucă am avut,
Frumos copil a făcut,
M'a 'nfășat cu flori de munte
Ca s'agiung viteaz de frunte,
Gura toți eă mi-o sărute.
Zi-le, maică, să se strângă
Ca oițele la strungă.
Mie acum că mi-a venit
Mi-a venit timp de iubit
Strigă'n capul satului
Pe fata fărtatului

.
.
.
.
.
.

Busuioac verde domnesc,
Numai ochii că-î selipesc.

b. IX (III)

De când mama m'au făcut,
Nici un bine n'am avut,
Tot în codru c'am șezut,
Și nimică n'am văzut.
Nici luna, nici soarele,
Fără căprioarele.

Căprioară

Sorioară,

Du-mă 'n poala codrului

Unde-i apa Oltului...

Mă luăiu pe Oltu'n vale,

Măntălnii cu mândra'n cale.

Eu am prins a o'treba:

—Mai dat-ai gură cuiva?

Ea au prins a să jura:

—Să mă bată anaftema,

De-am mai dat gură cuiva,

Afară de dumneata.

De dreaptă ce ea era

Icoanele se 'nturna.

—Vezi, lele, dreptatea ta

Că-i dreaptă ca săcerea...

Nu ți-ai ținut credința.

Fugi deacum în lumea toată,

Că de mine ești lăsată,

Cu mare foc blăstemată.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

Mândra vine alergând

Eu îi zic cu glasul blând

Copiliță, liță, fa

Mai dat-ai gura cuiva?

„Ea prinsă a se giura“,

Să mă bată anaftema

De-am mai dat gura cuiva

Afară de dumneata

Ear de dreaptă ce era

Soarele se noua

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

De când mama m'a făcut

Nici un bine n'am avut

Tot în codru c'am șezut

Și nimică n'am văzut

Nici luna, nici soarele

De-atunci, vere, am pribegit

Și m'am dat la haiducit,

Că-mi e sufletul amar,

Și-mi e traiul în zadar.

Vai de mine și de mine

Nu mai știu ce-i reu, ce-i bine

De când mama m'a făcut

Tot prin codri am șezut

Și lumea n'am mai văzut

.

.

.

.

.

.

.

Fără căprioarele,
 Căprioară
 Sorioară
 Du mă'n poala codrului

a. XV (III)

Trandafir cu două flori,
 Mama-i cu două nurori;
 Una-î *rosa* macului,
 Una-î *arma* dracului,
 Pune-ți mama lăutoriu
 Că te-or (da) la cele nurori
 Cu capul de cel cuptoriu,
 Și 'ncă-o dată
 De cea vatră.

b. LXIIC (XIII) Central University Library Cluj

Merge *nora* la fântână
 Cu cămeșa soacri'n mână,
 Și-o *intinge* 'n apă-odată;
 Na ți-o, *soacră*, că-i spălată.
 Și-o *intinde* pe-o nua;
 Hîrîesc *căni* la ea.

a. LVIII (XIII)

Poruncitu-mi-a mândra
 Să mă duc pân' la dînsa.
 Duce m'oiu ca un nebun
 Pe-o frunziță de alun.

b. LIX (XIII)

Trec in vale, moriu de sete,
 Mă'ntîlnesc cu două fete,
 Amăndoă'n berte nouă
 Săruta le-ași pe-amăndoă

De cât căprioarele
 Căprioară a codrului

Du mă'n valea Oltului,
 Doar oiul mai zări o dată
 Pe șerpoaica cea de fată,
 Care-amar m'a înșelat
 Și in codri m'a băgat.

XLVIII (379)

Trandafir cu două flori,
 Mama-i cu două nurori,
 Una-i *ruja* macului
 Una-i *ruja* dracului,
 Una-i pune lăutoare

 Ca să-i fie opăritoare

XLVII (371)

Poruncitu-mi-a mândra
 Să mă duc pân' la dînsa.
 Duce m'oiu ca un nebun
 Pe-o frunziță de alun.

Trec in vale, moriu de sete,
 Mă 'ntîlnesc cu două fete,
 Amăndoă 'n berte nouă.
 Săruta le-ași pe-amăndoă

Iar pe una
Tot de-auna.

Iar pe una
Tot de-auna.
Că-i frumoasă ca și luna

c. LXIV (XIII)

Copiliță de boer
Cată colo'n fund pe cer
Vezi cel nour, vezi cel deal?
Vin cu badea la Ardeal.
In Ardeal mare e bine
Cine merge nu mai vine ¹⁾.

Copiliță de boer
Cată colo'n fund pe cer
Vezi cel nour, vezi cel deal?
Vin cu badea la Ardeal.
.
Fata-mi zice: Ești nebun,
Merge pe o frunză de alun
Că te-așteaptă oarecine
Și ride în brațe străine

a. XIII (III)

XLIII (367)

Pentru măndra care-mi place,
Nici părinții n'au ce-mi face,
Nici giudele satului,
Nici chiar domnii sfatului,
Domnii șed și sfătuesc,
Eu cu măndra mă iubesc.

Pentru măndra care-mi place,
Nici părinții n'au ce-mi face,
Nici giudele satului,
Nici chiar domnii sfatului.
Domnii șed și sfătuesc,
Eu cu măndra mă iubesc.
Și cu dragoste-i șoptesc.

b. XIX (IV)

O, leliță lelișoară,
De-ai fi bună, bunișoară,
Tu ți-ai face pat afară,
Eu m'aș face un vânt de vară,
Ș'aș veni la tine 'ndată
Să te ved cum ești culcată.
Cu fața către părete,
Cu gura arzând de sete?
Fața vânturați-o-aș
Gura sărutați-o-aș.

.
.
De ți-ai face pat afară
Eu m'ași face vânt de vară,
Ș'aș veni la tine 'ndată
Să te ved cum ești culcată.
Cu facia către părete
Cu gura arzând de sete?
Facia vânturați-o-aș,
Gura sărutați-o-aș.

1) Aceste două versuri din urmă sunt desigur plăzmuite de d. Alecsandri.

a. XLIV (X)

LX (298)

Cântă puilul cucului
 Pe coarnele plugului
Mierlele de pe teleagă
Strigă către boi să meargă
 Cucule, pasere rea,
 Mută-ți cuibul deacolea;
 Mierlușcă, paseră sură,
 Mută-ți cuibul, taci din gură,
 C'oiu veni cam tulburat,
 Și veți găsi cuibul spart.

Cântă puilul cucului
 Pe coarnele plugului.
Cântă-o mierlă pe teleagă
Și de mine se tot leagă
 , .
 ,

 ,
 ,

b. XLVI (X)

: ,

Cucul *cântă*, mierla zice:
 Nu bea banii, măi voinice,
 Că te-a lovi vr'o poruncă
 Și nu-i avea bani în pungă.
 Cuvântul nu-și au sfârșit
 Și porunca au sosit;
 Bani în pungă n'au aflat,
 Foarte reu s'a supărat,
 Că mierlii n'au ascultat.
 Ea-i pasere din pădure
 Și cuvintează din gură.

Cucul *zice*, mierla zice:
 „Nu-ți bea banii, măi voinice”

.

 —Cucule, pasere rea
Mută-ți cuibul de-acolea.
 Mierlușică, pasere sură,
Mută-ți cuibul, taci din gură
 D'oiu veni cam tulburat
 Și veți găsi cuibul spart

Că-ți e carul fărâmat
 Și plugul neferecat
 Și pământul nelucrat“.
 —Cucule, *jivină* rea,
Nu purta de grija mea,
 Mierlușică, pasere sură,
Nu-mi tot bănuți din gură,
 C'oiu veni cam tulburat
 S'oiu cădea într'un păcat,
 Și voiți sparge cuibușorul
 Și v'oiu rupe pliscușorul.

IV

A făcut omisiuni cari nu sunt repețiri, deși și aceste trebuie respectate.

XXX (VII)

Sus la *têrgul* Sucevei,
 La *crâcîma* Măriucei
 Beu *voinicii frunzei*.
 Or fi ca vr'o cinci-spre-zece
 Și frig carne de berbece,
 Beu apă din isvor rece;
 Frig carne de miorița,
 Beu apă din fântăniță.
 Dar vâtavul cel mai mare
 Aū sosit pe-un murg călare
 Și-aū grăit așa cu ei:
 „Dragii mei, *voinicii mei!*
 Earna că ne prăpădește;
 Nădejde'n pungă nu este.
 Hai dar noi să tăemū fagi,
 Fagi subțiri de hadaragi,
 Și nuele
 De dărjele,

 Și-om cobori *noi la țeară*,
 Și-om îmblăți la săcară
 Pân' la mândra primăvară
 Șom eși la codru eară,
 La marginea șesului,
 In capetul codrului,

 In calea Armanului.
 Scot Armenii cîrzele
 Și cîobanii turmele.
 Noi și cîrze, noi și turme
 Le-om tot apuca din urme
 Și ne-om prinde ear de traiū
 Cum a da frunza pe plaiū.“

XLVI (XXIX)

—Frunză verde de pelin,
 Ce'mi ești, cucule, hain,
 De cânti vara'n jumătate
 Ș'apoi *zbori* in altă parte?

LXXVII (316)

Sus la *crâcîma* Sucevii
 Beu *voinicii Bucovii*.

 Și le zice: „*Dragii mei,*

 Hai să ne'mpărțim in trei
 Și in patru și in cinci
 Apoi să'ncăltăm opinci,
 Iarna grea ne prăpădește
 Frunza'n codru se rărește
 Hai, să coborim in țeară

 Pân' la mândra primăvară.
 Ca să'implăcim la secară
 Și ca să tăiām la fagi,
 Fagi subțiri de hadaragi
 Ear cum a'nverzi pe afară.
 Om ieși la codru eară
 In capetul lanului
 In calea Armeanului.“

XIX (245)

—Frunză verde de pelin,
 Ce'mi ești, cucule, hain,
 De cânti vara'n jumătate
 Ș'apoi *pleci* in altă parte?

—Zbor, mă duc căci foc mă arde
 Când vèd frunza că jos cade.
 —Cuculeț, pasere sură, --Cuculeț, pasere sură,
 Mușca ț'ăș limba din gură; Cântecul să nu-ți mai zici
Cucu, cucu, să nu zici, Nici să mai colinzi pe-aiți.
 Nici să mai vii pe-aiți. Vara vii, vara te duci.
 Vara vii, vara te duci. . .
Mult mă mier ce mai mănânci? Când îs dragostele dulci.
 —Mănânc putregaiu de fag
 Și cânt codrului cu drag.
 —Sus, pe ramura uscată,
 Tu cânti . . glasul tēu mē'mbată,
 De și cânti cam ascuțit
 Căci un dor te-a năvălit.
 Cântă, nu mai conteni,
 Până codru-a îngălbini,
 Frunza verde s'a usca.
 Riul negru a 'nghieța.
 —Dacă frunza s'a usca
 Eu atunci ce-oiu mai mănca?
 Riul negru de-a 'nghieța,
 Eu cu ce m'oiu adăpa?
 A-zi e ziua hotărîta:
 Remăi, dragă, părăsită!
 Eu mă duc în altă țeară
 Unde'î dulce primăvară.
 Cântă-mi mie încă-odată
 Că mi-e mintea turburată.
 Cântă'n dreapta mea cu foc.
 Să am parte de noroc,
 Cântă'n fața mea cu drag,
 Că ți oiu da frunze de fag,
 Să nu mai fi tot pribeag.

A. Pann, *Sp. am. br. 4,*
 No. III. (p. 7.) 1852,

XLII (277)

Drum la deal și drum la vale, Drum la deal și drum la vale,
 Imi fac vacul tot pe cale, Imi fac veacul tot pe cale.
 N'am în lume serbătoare, N'am în lume serbătoare,
 Nici n'am partea mea la soare
 Bat-o crucea ursitoare Bat-o crucea ursitoare
 Care m'a ursit pe mine Care m'a ursit pe mine
 Că n'am nici un cîas cu bine, Să n'am nici o zi cu bine.

Ci să mă trudesce pe lume,
Necazuri să mă sugrume.
Ostenit mereu de ducă,	Ostenit mereu de ducă
Noaptea 'n codru mă apucă,	Noaptea'n codri mă apucă,
Copacilor sunt nălucă,	Copacilor sunt nălucă,
Ochii nu-mi se mai usucă
Unde merg, in ori ce parte,	Unde merg, în orî ce parte,
De iubit eu nu am parte,
Dragostele-mi sunt deșarte,	Dragostele-mi sunt deșarte.
Că mândra mea e departe.
Dorul când mă prididește
Nici un timp nu mă oprește,
Viforul nu mă'ngrozește,
Calea nu me ostenește.
Aolică <i>dacă</i> floare	Aolică <i>lică</i> floare
De n'ai fi fermecătoare,	De n'ai fi fermecătoare.
Nu m'ai <i>intoarce</i> din cale	Nu m'ai <i>abate</i> din cale
Să calc pe urmele tale.	Să calc pe urmele tale,
Cu desagii la spinare,
Leșinat de nemăncare
De vânt bătut, ars de soare
Și cu bășici la picioare.

Afară de aceasta am mai avea să-i imputăm aci *omiterea variantelor*, de a căror existență, intrate in cunoștința d-sale, face ici colea mențione.

V

A operat schimbări de construcții și cuvinte; răpindu-ne ast-fel forme și cuvinte adevărat populare, din cari unele prețioase.

Aci citatele ar putea fi infinite și in haosul schimbărilor efectuate de d. Alecsandri, vom căuta a fixa o normă, spre a le pune mai mult in evidență.

a. Schimbări de senz în fraze.

XXXV (VIII)

Ș'apoi *dracu*-și face parte

LXXV (314)

Apoi *singur îmi* fac parte

XXXIV (VIII)

LXIX (307)

Vai de mine cum m'aș duce
Nici cu cai nu m'ar ajunge,
Merge-aș, merge, n'am putere
Puterea din mine piere

Și m'aș duce ca vântul
Când (?) spulberă pământul
Duce-m'aș ear cu vântul
Ca să-mi aflu mormântul (?)

I (XVII)

I (324)

De n'am pas in tindufă

Nici de-un pas nu-mi dai vreme

II (XVII)

II (325)

Se dă'n dragoste cu ea

Vai de dănsa, vai de ea

XV (XX)

VIII (331)

Pe loc i-aș lega piciorul

Pe loc i-aș frânge piciorul

Inimioara i-aș cuprinde
Și in brațe l'aș cuprinde

Și i-aș face cuib în sin
Să nu mai fie hoin

XVI (XX)

XXII (249)

La fântăna ea că-mi sta
Fața rumenă-și spăla
Și cânta și legăna
Brațe albe mi areta
Eu de ochi n'am fărmeat
Pe brațe-i că m'am culcat

La fântăna ea cum sta
Eu pe loc mă fermecam
Brațele-ile sărutam
Și copila se pleca
Și pe brațe-i mă culca

Deși versurile din ediția de la 1855 miroase căt colo a drese, totuș ele sunt mai naturale și ideea, cum se vede, mai plastic și mai concis exprimată—la ce dar supra-modificare?

Mai departe:

Ear cei frați cei voinicei
Tineri blânzi ca niște miei
Nu știu ce s'au supărat
Că de mine s'au legat

Ear cei frați cam tinerei
S'aprinseră cu doi zmei
Și de mine se legară
Și pe mine s'aruncară

XXXIV (XXV)

Plănge noaptea și suspină
 Ear când vântul șerpuește
 La urechi de ce-mi șoptește?
 —Plâng amar, sufletu-mi geme
 Căci mă trec fără de vreme
 Trei zile sunt inflorită
 Ș'apoi de soare pălită,
 Vine noaptea 'ntunecată
 De se lasă pe răsadă

 Ș' atunci nime nu mă vede
 Floare sunt ori iarbă verde?

IX (232)

Pleacă fruntea și suspină
 Eu mă plec floarea-mi răspunde
 Căci o jale mă pătrunde
 Arde sufletu-mi și geme
 Căci mă trec fără de vreme
 Trei zile sunt inflorită
 Ș'apoi când de vânt pălită,
 De-abia cresc și mă fac floare
 Abia mă'ncălzesc la soare
 Și pe mine cade'ndată
 Umbra neagră'ntunecată
 Incât nime nu mă vede
 Floare sunt ori iarbă verde.

XLIII (XXVIII)

Ș' acolo culege mure

XLIX (384)

Să nu peri de vr'o secure

XLIV (XXVIII)

Cerui floarea câmpului
 Ea-mi dă floarea tîrgului
 Cerui apa din fântână
 Ea-mi dă floarea din grădină

XII (237)

Cerui floarea sînului
 Ea-mi dă floarea crinului
 Cerui floarea din gurită
 Ea-mi dă floarea garofiță

b. Modificări sau introduceri de nume proprii sau colective.

XXXV (VIII)

Gios pe șesul Nistrului
 La cea steavă-a Turcului
 Pe caii neinvęțați
 Iți dau bani nenumărați.

LXXV (314)

Jos pe valea Oltului
 La steava Ungurului
 Cui de soiu moldovenesc
 Cu galbini se cîntăresc.

XVI (XX)

Am ucis er pe doi frați

XXII (249)

Am ucis doi Unguri frați
 Fată de boer maghior

XXIX (XXIV)

Ș'aș bea singe de dușmani

XXIV (251)

Ș'aș bea singe de tatar

XL (XXVII)

XXVIII (255)

In calea *boerilor*In calea *ciocoilor*c. *Adause sau modificări în legătură cu port sau obiceiuri.*

XXXV (VIII)

LXXV (314)

*Pun în traistă merindioară**Ieu cu mine merindioară**Cizme roșii tropotind
Rochii albe foșfoind
Și-a mele mândre viind**Și mândruțele alergând (?) (în joc)
Că să le sărut pe rënd*

XIV (XX)

XXII (249)

Eu *hangeru-mi rădicat*Eu *măciuca-mi redicat*

I (I)

XVIII (341)

*Că mă pun feciori'n clop (pe
busuioc).**Că mă port fetele'n joc.**Că mă pun fetele'n brâu,
Și mă poartă pe la rîu**}Că mă poartă lelea viu*

VII (II)

XL (363)

*Aș lua (tată) de om bogat
Tot mi-e teamă de-un păcat,
Că mi-a cere lumea'ntreagă
Și chiar ciobote de capră**Să fie de om bogat
Reu mi-e teamă de-un păcat
Ea mi-a cere lumea toată
Făr' a se gândi la plată (?)
Și mi-a cere piei de zmeu
Să'ncațte piciorul seu.**Oiu lua o sermănuță
I-oiu cumpăra opincuță,
Ea și-acele și le cruță
Că âmbă mai mult desculță**Oiu lua o sermăncuță,
Care poartă opincuță,
Și cămeșă cu altiță
Și pe șolduri o catrință.*

Curioasă sêracă aceea, care poartă opincuțe, cămașă cu altițe și încă o catrință pe șolduri. În orî ce caz ideea poetului anonim e perfect redată...

III (I)

XXI (342)

*Intoarnă, bade, 'napoi**Vin la bădița 'napoi**Chica pieptăna-ți-oiu**Mai vin dragă pe la noi**Gura săruta-ți-oiu**Chica pieptăna-ți-oiu**Năframa spăla-ți-oiu*
Facia săruta-ți-oiu

Pentru ce față în loc de gură ?

E curios de a observa groaza ce are d. Alecsandri de gura țerăncuțelor. Ba le preferă fața, ba obrazii, ba buzele, ba sinul... de gură fuge mai totdeauna. Și totuș, în mai toate poeziile populare din colecțiile exacte, ni se vorbește de guri sărutate și mai rar de buze, mai nică o dată de față sau sin!

LXIV (XXVIII)

XII (237)

*Cu cercei de rubiele,**Și cercei lungi de mărgele**Rubiele mărunțele,**Să tragă ochii la ele.**Să tragă ochii la ele.*

d. Suprimare sau modificare de cuvinte.

Vom releva întâi termenul de „oi băfioase“ din o poezie mai sus citată, pe care d. Alecsandri l'a înlocuit cu „oi țigăi, bărșane“. Nu știm dacă aceste calificative sunt identice (credem că nu), dar atât știm că „băfioase“ e un calificativ ce nu ne-a întimpinat încă în alt cântec și nici nu figurează în vr'un dicționar. Pe mulți Ardeleni i-am consultat asupra acestui cuvânt, căci cântecul e din Ardeal, dar nu m'au putut desluși. Dacă din întemplantare acesta ar fi un cuvânt ce ș'a găsit aci un ultim refugiu, ca acele câteva cuvinte nexplicabile în „Miorița“, varianta Alexandri, nu ar merita d-sa cea mai aspră osândă ?

V (I)

XXXVII (366)

Și la ușa-oiu scortăi

	VI (II)	XXX (362)
Un fir de matasă <i>neagră</i>		Un fir <i>galbin</i> de mătasă
	VII (II)	X (363)
<i>Costruțiu</i> cu mățele		<i>Costrețul</i> cu mățele
	XXXV (VIII)	XXV (314)
Să doarmă <i>steabarii</i>		Să doarmă <i>stevarii</i>
	XIX (XI)	XX (53)
Sub tufe de <i>crocodel</i>		Sub tufe de <i>clocotel</i>
Și bea vin de <i>bucliel</i>	
	(XI) Cluj / Central University Library Cluj	LXXI (310)
Și farină din <i>burduiu</i>	
	XXI (XXIX)	XIV (240)
Sue 'n deal <i>pogoară</i> 'n vale		Sue 'n deal, <i>coboară</i> 'n vale
Vede-o mândră <i>fetișoară</i> <i>Țigăță și sprinteoară</i>		Vede-o mândră <i>fetișoară</i> <i>Ca-un puiu de căprioară</i>
	XVII (XXX)	XVII (243)
Nu sunt <i>stative</i> prin sat	
	XLVIII (XXX)	XXIX (257)
<i>Seleaful</i> cu armele	
	XXVI (XLI), 4, III (7-8)	XLII (277)
Aolică <i>lică</i> floare		Aolică <i>lică</i> floare

e. *Schimbări de particule.*

Deși acestea formează cheagul ce leagă cuvintele între ele și sunt părțile caracteristice ale unei limbi, ca și idiotismele, totuși n'au fost nici de cum cruțate, Nu construcțiile existente în dialectele poporane, sau în unele regiuni ale țerei câtă să ajungă la cunoștința noastră, ei cele cari sunt pe placul și după simțul iscusitului colector.

X (III)

XLI (3655)

Nevestele (merg) *după* aluneNevestele merg *la* aluneM'am lăsat *lângă* ele josM'am lăsat *cu* ele jos

XXXV (VIII)

LXXV (314)

Drept în târg la Brâncoveț
C'acolo-s caii cu prețDrept în târg la Brâncoveț
Unde-s caii cu preț.

XLV (X)

LXI (299)

Cântă puiul cucului
Din cel vîrf a muntelui
Din crucea molivduluiCântă puiul cucului
.
.
.
Pe crucea molivdului

L (X)

LXXI (310)

Eu-s bolnavă de mai moartă
Cănipa cade de coaptă
Ie tu coasa ș'o cosește
Din boală mă mântueșteÎs bolnavă și mai moartă
Cănipa cade de coaptă,
Ie tu coasa *de-o* cosește
De boală mă mântuește.

XXV (V)

LXV (303)

Ea de s'ar fi măritat
De la noi a tria sat*Dacă* s'ar fi măritat
De aici al treilea sat

XXVII (XXIII)

II (370)

Ce nu vii să ne mai vezi*Că* nu vii să ne mai vezi*Cu* plînsul *nici* că 'ncetam*Că* cu plînsul nu 'ncetam

XXXI (VII)

LXXIII (312)

*De nu-mi ești măndră infrunzită
Și s'apuc în codrul mare
Unde mugurul resare*

*Și nu ești încă 'nfrunzită
Și s'apuc în codrul mare
Pe când (?) mugurul resare*

XXXIV (VIII)

LXIX (307)

Fără scândură de brad

Decât scândura de brad

Fără cei trei coți de pânză

Decât cu cei trei coți de pânză

II (XVII)

II (325)

C'ai să dai într'un păcat

C'ai să dai peste-un păcat

III (XVIII)

III (326)

Aruncă mărul pe jos

El aruncă mărul jos

IX (XIX)

V (328)

Hai măndruțo'n deal la peri

Haideți puică'n deal la peri

Că voinicu-i cu noroc

Voinicul are noroc

XV (XX)

VIII (331)

Dac'aș prinde pușorul

De aș prinde pușorul

XXXVI (XXVI)

XI (234)

De-ar cădea boghii pe zece

De-or cădea boghii în zece

LII (XXXII)

II (381)

Că mămuca ți-a cânta

Că mama te-a descânta

Că mama ți-a descânta

Că mama te a descânta

Anton Pann, 4, IV, 9—10.

XXVII (XI.III)

XLV (280)

Și urmele îți jelese

Și urmele ți le jelese

Schimbările de timp și mod ne intimpină foarte des; asemenea și schimbări și la expresii consacrate, cum

X (XIX)

III (226)

Nu-l primească pământul
etc. etc.

Nu-l *inghiță* pământul

f. *Concentrări și desvoltări.*

XLV (X)

LXI (299)

Cucule, pasere rea,
Vino cântă'n curtea mea

{ Cucule, vin lângă mine

XLIX (XI)

XX (53)

Muerușcă din Brașău
Mură *neagră*-i ochiul teu

Muerușcă din Brașău
Mură *albastră*-i ochiul teu,
Care *mă ucide* reu

Apa rece-i gura ta
Sloiu de gheață inima!

Sloiu de gheață *ne topită*
E chiar inima ți *rețită*
Și de mine *deslipită*

XXVII (XXIII) + XX (VI)

II (379)

Și de voi să fiu departe
Și'n viață mi să n'am parte,
Nici de casa părintească,
Nici de dragoste frățescă

{ Și de viață să n'am parte
{ Și de ea (muma) să fiu departe

Gândul ei s'au implinit
Și de voi m'am rezlățit
Cu sufletul amarit.

XIII (XIX)

IV (227)

Pentru o palmă de *moșie*
Ani întregi m'am giudecat
Sănătatea mi-am mâncat

Pentru o palmă de *pământ*
{ Zilele mi-am dat în vânt

XXIV (XXII)

332?

Furam miei de la ciobani

Luam miei de la ciobani
 Fără plată, fără bani.

XLVIII (XXX)

XXIX (257)

Las'să vie, *măi vecine*
 Și m'ascultă tu pe mine,
 Flinta asta ghintuită
 Pentru *potiri e* gătită

Las'să vie *c'am o flintă*

 Pentru *potiră* gătită

Vom mai observa aci că ades, prea adese ori introduce dl Alecsandri *calificative*, lucru ce poezii populare nu fac de cât rare ori și grămădește de multe ori mai multe *calificative la un loc*, ceea ce nu ne intimpină nici o dată in versul popular.

g. *Schimbări fără rost și noimă.*

Înțelegem și poate ar fi de scuzat până la un punct schimbările făcute in vederea unei tendințe, fie estetice fie patriotice; dar nu ne putem explica de loc acele schimbări făcute numai de placul de a schimba.

Și neastempărul condeiu să poată fi o scuză?

Dăm aci cele mai numeroase citate, fără a fi sleit, pe departe, materialul ce ni-l furnisează colecția de la 1866. Așa noi nu am recurs de cât foarte rar la baladele și la cântecurile din Muntenia ce sunt extrase din „Spitalul amorului“, pentru că n'am avut la toate 'ndemână textul original și deci cel sigur, căci din câte am observat nu putem să ne credem nici in prescrierile d-lui Alecsandri.

X (III)

XLI (365)

Merg fetele după mure

Merg copilele la mure

Eu am fost un *om milos*

Eu am fost *băet milos*

Le-am *sărutat* gurele

Le am *mușcat* gurile

XX (IV)

(Calul) *Priponit prin busuioc*
Și mândruța cum mergea
Tot din graiu așa grăiu

Meargă tate să mă ceie

XXXV (VIII)

Ș'apoi deaici încă plec

XLV (X)

Că eu bine te-oiu ținea
 Cu vin roșu strecurat

XLIX (XI)

Până tu mi-i aduce
Negre mure / Cluj / Central Univ.
 Din pădure

Sloiu de gheață s'au topit
 Apa rece s'a încălzit

Mură neagră-i ochiul teu

XXV (V)

Frunză verde, frunzuliță
 Am avut o mândruțiță

Și de când o am lăsat
 Mândra mea s'a uăritat

XXIII (V)

Mie-mi placi că ești frumoasă

Da ori-cum a fi tu, fie

XVIII (49)

Care paște busuioc
 Ea se primblă'n poeniță
 Și tot zice din guriță

Meargă-acasă să mă cee

LXXV (314)

Apoi, vere, încă plec

LXI (299)

Că mă giur să te țin bine
 Cu vin dulce strecurat

XX (53)

Pân'ce mi-i aduce
 Mură-albastră și jamară

Sloiu de gheață n'am găsit
 Că pământu-i încălzit

Mură albastră-i ochiul teu

LXV (303)

Frunză verde alunică
 Am avut o mândră mică

Și de când o am lăsat
 Au crescut s'au măritat

XLIV (368)

Dar te știi că ești frum oasă

Oori-cum fie așa fie

XXXIV (VIII)

Că uritul n'are *leac*

III (XVIII)

Va' de mine ce vèzui
*Pe-un voinic de la Vaslui*Că n'ai *dinți să l poți* mușca

VIII (IXI)

Doru'n *inima* mea zace*Fii inimă răbdătoare.*

XIII (XIX)

Nevasta-mi era *buătăluj / Central*

XIV (XIX)

Când locustele vor trece
Pe la mijloc să se 'nece

XVII (XXI)

Făceom ori-ce vream indată

XXIV (XXII)

Când eram de *cincisprezece*

XXIX (XXIV)

Aș mănca *carne* de cal„ „ *ochi de cărlani*„ „ *rěrunchi de oi*

LXIX (307)

Că uritul n'are *vad*

III (326)

Na păcatul ce vèzui
*Pe colnic lângă Vaslui*Că n'ai *cu ce-l* mușca

II (225)

Doru'n *sufletul* meu zace*Inimă, fi răbdătoare*

IV (227)

Nevasta-mi *zăcea / lăsată*

X (233)

Locustele când vor trece
La ist mal să se 'nnece

IX (347)

Ori-ce vream făceam indată

XXVII (254)

Când eram de *optsprezece*

XXIV (251)

Aș mănca *rěrunchi* de cal„ „ *foi de stejar*„ „ *faguri de roiu*

XXXIV (XXV)

Mă duseiu *de voie bună*

XXXV (XXV)

Dar de mine s'au legat
Drăgostile m'au uscat

XL (XXVII)

Ș'am cătat galbeni *cu flori*

De greul *pistoalelor*
De greul *pecatelor*

XLIII (XXVIII)

Cu *costrășul în pobod* / Central U
Să *bee paharul tot*

Preuteasa *bucuroasă*

Ciofu'n *braț* la preuteasă

XLV (XXIX)

El ăi zice, *măndr'o*, stă

XLVI (XXIX)

Cucu, cucu să nu zici

XLVII (XXX)

Puțin se prinde de mine

Sapa să se prăpădească

Moșii zece aș ara

IX (232)

Mă duseiu *noaptea pe lună*

XVIII (244)

Ele că m'au fermecat
Ș'n trei zile(?) m'au uscat.

XXVIII (255)

Ș'am cătat galbeni *ușori*

De greul *pecatelor*
De *sarcina armelor*

V (384)

Cu *suducul în pobod*
Și *carasul în nevod*

Preuteasa *mai duioasă*

Ciofu'n *sîn* la preuteasă

XIV (240)

El ei zice, *dragă*, stă

XIX (245)

Cântecul să nu-ți zici

XVII (243)

Nimic se prinde de mine

Și sapa să putrezască

Țeara'ntreagă aș ara

XLVIII (XXX)

XXIX (257)

*Viața să-mi mai indulcească**Zilele să-mi indulcească**Anton Pann, Sp. am; br. 4,
No. III. (p. 7)=XXVI (XLI)*

XLII (278)

*Că n'am nici un ceas cu bine
Nu m'ai întoarce din cale**Să n'am nici o zi cu bine
Nu m'ai abate din cale*

M. SCHWARZFELD.

(Va urma).

DOUĂ LECȚIUNI

ținute la universitatea de Iași, de A. Lambrior,

Note scoase de Eduard Gruber

LECȚIEA I-a.

Este o nouă încercare de a cerceta literatura: a explica originea ideilor.

Sînt două păreri: a lui Grimm: toate poveștile sînt o disoluțiune a vechelor mituri și alta că originea poveștilor populare ie din India și s'au respîndit asupra pămîntului.

Cite-va chestiuni din gramatica romînă cu privire la limba litearăă. De la sine s'a impus un dialect asupra altora; în Franța limba din *Ile de France* ie limba literară, limba latină ie limba Lațului.

Nici o dată materialul limbei—sunetele—nu exprimă cu precizie ideile. Cîte-vă exemple: la *boū*, romînește, adăogîndu-se sufixul *ariū* avem forma: *bouariū*—cel ce păzește boii. Dacă neuităm și la alte cuvinte; *porcariū*, *viariū* (în limba vechie) *vie-*

*) Aceste lecțiuni au fost făcute în anul 1880—81 pe cînd Lambrior a suplinit pe dl. Vizanti, profesorul titular al catedrei. Găsindu-le acum am socotit necesar a le publica așa întocmai precum le-am scos atunce. Iele ar putea servi la complectarea ideilor lui Lambrior, cînd se va întruni o dată la un loc toate scrierile lui.

ariu (a-zî) ai zice că sufixul *ariu* ar însemna ideea de a păzi, a apăra. De asemenea *oïariu* sau *oieru*=cel ce are oi; *lemnariu*=cel ce taie lemne; *apariu*=cel ce aduce apă; *furnicariu* loc unde trăse furnicile.

Urmează că sufixul aninat cătră un radical nu ne spun totdeauna acela-și lucru; în unele: a păzi, a posedă etc...

Să mai luăm și alte exemple, franțuzește: *pommier*, *figuier* = lucruri ce produc mere, smochine etc... Am zice că sufixul lipit lângă radical ar însemna a produce; *encrier*, *colombier*, *herbier* ar însemna locul în care se conține ce-vă; dar *prisonier*, *geolier*, *chevalier*, *bouvier*; etc!

Nu putem spune cu precizie, când unim un radical cu un sufix, care ie sensul: voiturier=cel ce conduce trăsura, *carossier*=cel ce face trăsura. *Acela-și sufix dă alte idei la alte radicale.*

Grecește: *ἀρχός*=conducătoriu, *ἀρχός*=comandant, *τρόχος*=roată ce aleargă, în cît s'ar zice că *ος* ar însemna acțiune, ceea ce produce acțiunea; *δρός* din contra, ceea ce ie zidit, *στόπος*=ceea ce ie privit (*στέπωμα*, ceea ce ie privit ie egal cu scopul). Une ori acela-și sufix însemnează două lucruri deosebite: *δρός* și acțiunea de a merge și spațiul parcurs, *τρόφος* și hrănitoriu și cel hrănit, *λόφος* și puterea de a gândi și rezultatul acelei puteri: gândirea.

Va să zică: *la împreunarea sufixului cu un radical, noi n'avem să știm ce idei au să rezulte.*

Limbile romanice formează cuvinte prin adăogirea sufixelor, cele germanice prin compozițiune; în loc de o idee simplă, două de o dată: *Apfelbaum*=*pommier*; două noțiuni pentru una *Dintenfasz*=*encrier*; *Gefangen wärter*=*geolier*. Chiar limba germană a simțit ast lucru ca un defect și s'a încercat a face un sufix *thum*: *Eigenthum*, *Christenthum*; *thum* o dată ieră substantiv=goticul *doms*=cunoștință=judecată.

Să luăm și exemple grecești: *θεοσεβής*=cel ce onorează pe zeii, ce-ră activ, *θεοδοτός*=dăruit de zeii, decii ideea de pasiv, *θεοσχεδρός*=dușman de zeii, *μεγαλτικός*=magnanimus=cel ce posedă suflet mare, *Καθηγωνιαία παρτη* (Homer)=Sparta cea cu femeii

frumoase. Prin urmare prin aceste forme nu vom putea ști sensul.

Se pare că limbele la început au încercat a avea câte un sufix pentru fie-care raport nou între un radical și alt sufix, dar se vede că cu cât venim în timpurile moderne numărul sufixelor se împușinează, se lasă inteligenței de gîcit și memoriei de știut.

Din acest fapt urmează două concluziuni:

1). *Limba trebuie învățată în mod empiric (practic). Teoria se face numai asupra limbei care se știe.*

2). *Așa se explică prin tendința către împușinarea sufixelor, (prinastă renunțare) împușinarea cazurilor. În latinește au existat 8 cazuri, apoi au fost reduse la 6. Germanii n'au regenerat sîngele latinesc.*

Limba românească și cele romanice trebuie considerate nu ca ieșite din un felu de cataclizm—Năvălirea barbarilor—ci ca o continuare neîntreruptă și fatală.

Există deci tendința de a împușina sufixele. Declinația latină cu cele 6 cazuri n'a pîrit de o dată; cel întăi caz ce a pîrit ăe genetivul, remăind din ăel numai cîte-va nume aplicate adverbial: *Luni, Marți, Miercuri* etc. Genetivul a fost înlocuit prin ablativul cu prepozițiunea *de*: *miles de stipendiis* în loc de *miles stipendiarum*, *curator de sacra via* în loc de *curator sacrae viae*. Dativul începe a fi înlocuit prin *ad* cu acuzativul; aceasta se vede în Plant: *hunc ad carneficem dabo, in vera quod aparet ad agricolas*. Tendința ăeră de a exprima genetivul prin ablativul cu *de* și dativul prin acuzativul cu *ad*.

Aceasta ăe întălea fază sub formă de tendință.

În cea a două fază, care ăe mai nouă, observăm picirea ablativului însu-și, căci vedem toate prepozițiunile de la ablativ construite cu acuzativul, așa într'o inscripție de la Pompei un dascăl zice: *cum suos discentes*; o singură prepozițiune ce nu se găsește cu acuzativul ăe prepozițiunea *ab*, dar a pîrit ăea însă-și.

Toate prepozițiunile de la ablativ trec la acuzativ, pe de altă parte acuzativul trebuie să exprime și relațiunile de genetiv și de

dativ. Toate cazurile se reduc la două: la nominativ și acuzativ, la cazul subiect și la cazul regimului. Acestea au fost păstrate.

Limba franceză păstrează o declinație cu două cazuri până în veacul al XIV-lea, se zicea *li fils* (subiect) și *le fil* (regim), o formă din *filius* alta din *filium*.

Limba italiană nu iese studiată în diferitele sale dialecte ca să se poată vedea, dacă a păstrat urme de existența unei declinațiuni cu două cazuri.

În românește au existat două cazuri: unul, caz subiect; altul, caz regim. Să luăm declinațiunea I.

<i>domna</i>	nom.	}	latina populară.
<i>domnam</i>	ac.		

Noi avem o singură formă oficială la singurیت *doamnă*. De unde vine țiea? Reproduce nominativul sau acuzativul limbei latine populare? Iea reproduce acuzativul pentru motiv că vocala finală *a* s'a întunecat din pricina lui *m*, care după ce a căzut, a lăsat un feliu de resuflare pe nas, care a făcut pe *a* să vie până la sunetul ce-l avem a-zii: *ă*. La vocativ nu trebuie să gândim; ție un feliu de exclamație. *Doamnă* al nostru dară reproduce pe latinescul *domnam*; *a* s'a schimbat în *ă* nu de o dată, ci trecând prin mai multe faze din cari una probabil *o* (*doamno!* dar dispăre); cazul cu *o* ție o veche fază a lui *doamnă* remasă ca exclamație.

Cînd aretînd un raport de genitiv zicem: *a unei bune mame*, vedem că ni se prezintă cuvîntul *mamă* cu *e* la sfîrșit. Acest *e* reproduce ție genitivul latinesc *ae* sau reproduce nominativul *domina*, unde *a* final s'a schimbat în *e*?—Fiind-că toate cazurile au pierit afară de nominativ și acuzativ și urmele de genitiv sînt adverbiale, credem că *e* acela ție forma unui vechiu nominativ.

Dacă vom dovedi că *a* final în mecanismul declinațiunei s'a schimbat în *e*, atunce aceasta formă ție un rest de nominativ.

Înainte de a dovedi să cităm cîte-vă cuvinte ce au păstrat un nominativ latinesc. Toate limbile romanice au împrumutat cuvîntul grecesc $\chi\acute{\alpha}\rho\tau\acute{\alpha}\varsigma$ și au făcut *charta*; împrumutul s'a făcut de

latina populară: lad. span. port. prov. *charta* fr. *charte* rom. *carte*.

Avem cuvîntul *vespa* latinește, rom. *viespe* sau *giespe* unde un *a* ie reprezentat prin *e*; avem *vipera* ce ie reprezentat romînește prin *vipere*.

Cuvîntul *Constans* a dat romînește *Coste*.

LECȚIEA a II-a.

Sînt o sumă de verbe, cari la perfectul particip aveaî înțeles de prezent.

Avem forma reflexivă: acțiunea verbului se întoarce asupra obiectului prin pronume. Această formă își are origina tot în latinește.

Observare. Verbele sînt tranzitive și netranzitive. Logica ie naturală, dar în limbă nu-î limită; sînt verbe ce n'ar trebui să aibă obiect direct și au: *a dormi o noapte întregă*, *a merge o poștă*. Verbele netranzitive sau neutre s'au conjugat în toate limbile romanice cu verbul *sum*, în limba vechea romînească, de ex. *ierà făcut Dumnezeu ceriul și pămîntul*; în cărțile vechi sînt verbe neutre cu *sum*, în limba veche franțuzască iear sînt, în limba nouă *être* ie cu 12 verbe iear celelalte cu *avoir*; cele 12 au tendința de a se conjuga cu *avoir*. In față stă limba literară.

Modificările ce le avem și ce ar trebui să fie și bazîndu-ne pe remășițe din pretinsa limba veche. Acestea asupra formelor.

O particularitate romînească au formele reflexive. Punînd un verb sub forma reflexivă, iel capătă o nuanță diferită de înțeles: *a lua* = *levare*, senzul ie *prehendere* în forma activă, reflexiv: *a se lua* = *se distraire*; *a mîncă* și *a se mîncă* = *se consumer*. Analiza ie tăriea științei.

Ie încă o particularitate. Noi exprimăm prin persoana a III-a la reflexiv pasivul; unii aũ vrut să o întindă și la alte persoane, dar ie o greșală: *se zice* = *dicitur*, *se văd ie* de cătră noi

Verbul *sum* servind la forma pasivă. Să luăm auxiliarul *am*, ce are un singur timp la două moduri, prezentul la indicativ

și la condițional; indicativul *am, ai, a, o* (mold.); *am, ați, au, a* (Muntenii zic la plural) *o*: alături cu aceste mai avem tot din *habere* dacă, l'am reconstrui *aibi, aibe, avem, aveți, ai*. În limba veche se găsește *aib, aibi* pentru persoana I și II și *aibă* la conjunctiv. Prin o diferențiere de accent s'a făcut această schimbare

Diez numește enigmatică forma *am*. Apoi *m* nu vine din *b*. Să vie din albanezul *cam*? Asta a făcut-o Diez din necunoștința unei legi fonetice. Să purcedem de la *habemus*, care ne-a dat forma *avem*; cînd după analogia singularului s'a întîmplat o schimbare de accent, accentul atrecut pe silaba întâia = *hábemus*, atunci ȳeră *v*, și am avut forma *auemu*, apoi avem *auămu* de unde *uă* a dispărut și s'a redus la *amu*, apoi a dispărut și *u* = *am*; înse poporul întrebuițază pluralul pentru singur și așa se explică identitatea singurului cu înm. la pers. I-a.

Pentru persoana III: *habet* și *habent* = *auē, auă, uă*, a dispărut și am ajuns la *a* și ȳel ȳe și pentru singur și pentru înmulțit.

Venim, la forma moldovenească *au*; *avt* = *aut* = *au* ce se păstrează în limba literară, care are obiceiul a păstra formele arhaice. *Au* s'a redus apoi la *o*: *repaosată* = *repaosată* = *repaosată*.

Ați = *hábētis* = *aveți* = *auăți* = *ați*. De la *o* epocă la alta armonia se schimbă.

Să venim la cealaltă formă: *ași, ai (ari), ar (are)*; la plural ȳe împrumutat de la prezent *am, ați* și *ar* ȳe aceea-și formă ca și *are*.

A-zî se contestă că ar fi un mod condițional. Noi purcedem de la *habuissem* = *avise*. Noi trebuie să presupunem *habessem avessi*. Această formă prin mutare de accent = *avesi* = *avesi* sau *aveși* apoi *auăși* de unde prin căderea lui *uă* = *ași*.

A doia persoană reproduce pe *hábēris* = *haberi* = *aueri* = *auări* = *ari*, apoi *ai* prin căderea lui *r* ca în *fărina* = *făină*.

Verbul *sînt, ȳs, s, iești, ȳeste, ȳi, i, sîntem, sînteți, sînt, ȳs, s*; persoana I și III sînt identice.

Ceea ce ȳe curios ȳe schimbarea lui *u* în *i*; *u* ȳeră scurt = *o*; *o* urmat de *n* în romînește devine *u*: *bonus* = *bun*. Și aice ar

trebui presupus *sunt*; precum *fontanam*.==fintină așa și aci; e final de la iese ție după analogia celorlalte verbe.

În limba veche există o remășiță de conjunctiv *simus*=*sem*, *sitis*=*seși*, dar în cărțile vechi ieraă întrebuințate la indicativ.

La imperfect ție o dificultate: nu ție din cel latinesc *eram*, *eras*, *erat* (în italienește *erava*); s'a conjugat cu *bam*, în lat. populară: *erabam*, de unde; *erauă*, *eră*.

Imperfectul se explică prin un imperfect romanic.

Imperativul *laudă* nu *laude*; în limba veche *nu laudareși*. imperativul pus la infinitiv ție și în limba portugheză etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GEOLOGIEA JUDEȚULUI MEHEDINȚI

după „Memoriul relativ la geologia județului Mehedinți“ publicat de dl. Sabba Ștefănescu.

1. Județul se'mparte în patru regiuni: *regiunea munților*, care formează un șfert din întinderea județului; *regiunea dealurilor* care formează jumătate din întinderea județului; *regiunea șesurilor*, iese foarte puțin însemnată și ie numai o prelungire îngustă a șesului din Muntenia; *terața dunăreană* începe di'n dreptul insulei Corbu și se întinde până la o depărtare de 15—20 de kilometre de la apa Dunărei.

2. In acest județ sînt pături din următoarele formațiuni: schisturi cristaline, formațiunea secundară, formațiunea terțiară și formațiunea quaternară.

Schisturile formează mai toată regiunea munților și-s grupate în două masive.

Unul ie mic și 'mpărțit în două prin o șusenită de calcar secundar, care urmează direcția riului Cerna și formează pe unele locuri amîndoi părății văieii acestui riu, iar alte locuri numai un părăte, pe ică coala iese și întreruptă.

Masivul cel mare vine în spre apus și sud de la cel mic și iese de asemenea însemnat prin un șir de insule de calcar se-

*) *Memoriu relativ la geologia județului Mehedinți* de Sabba Ștefănescu, membru al biuroului geologic. 1 vol. în 8. 147 pag. București stabilimental Socec & Teclu.

cundar așezate pe o linie îndreptată de la NE—SV pe la mijlocul masivului.

Masivele cuprind stînci foarte felurite și anume: *Gneis*, care îe reprezentat prin varietatea numită *gneis făși*at în dreapta Cerneli în valea Vlăsiei și la Cracul Rădoteasa. *Gneis amfibolic* se află la plaia Oslea românească în masivul întâiu și în părății văiei Băcșenețului la Negrușia în masivul al doilea. Pe urmă îeste *gneisul granitic* dezvoltat bine în vârful Micușea în munții din dreapta Cerneli. *Gneis piritifer* îeste dezvoltat între micaschisturile di'ntre Gura Văiei și Vîrciorova.

Gneisul alcătuește o șușeniță lată de 3 până la 4 kilometre, începe la granița Banatului între Piatra Scărișoara și Piatra Godeanu, și urmînd direcția de la NV—SE formează în acest județ munții: Piatra Scărișoara, Piatra Godeanu, Cracul Rădoteasa, Cracul Vlăsiea și părății văilor Rădoteasa și Vlăsiea.

Micaschistul îe mult mai respîdit de cît gneisul și se arată sub multe varietăți:

Micaschisturi cu mică neagră și cu cuarț vînat, și de aceea culoarea rocei îe vînată închisă, se poate vedea în masivul di'ntre Gura Văiei și Vîrciorova, precum și în părății văiei Firizei;

Micaschist cu mică albă și neagră, în formă de foiți mari asociate cu substanțe tăleoase, unsuros la pipăit și vînat la culoare. Are grăunți de cuarț roș;

Micaschisturi cu mică neagră și cu cuarț lăptos;

Micaschisturi chloritoase, verzî la culoare;

Micaschisturi argiloase, culoarea galbănă verzuie, — cuarțul îe în formă de strat, de lentile ori de grăunțe, țear mica în formă de foițe mici;

Une locuri cuarțul vînat alcătuește aproape singur stînci.

Micaschisturile formează patru masivuri.

În masivul întâiu sînt în partea dreaptă a riului Cerna munții Piatra Gîrdomanului, Piatra Micușia, muntele Mocirliu, Izvorul Dragomir, dealul Oslea romînească, muntele Matica, vârful Dobrei, muntele Cupănu, muntele Gîsca, plaia Gîrdomanului, cracul Mi-

cușia, plaiul Bulzului, plaiul Oslea românească etc. Iear în partea stîngă a Cernei munții : plaiul Cernișoarei, culmea Cernei, dealul Bunzu, plaiul Schitu etc.

În masivul al doilea sînt munții : dealul Brădetului, Păducelul mic, dealul Sergu, vîrfurile Pîetrilor Senatori, vîrfurile Tăbușia, vîrfurile Gornova, vîrfurile Glămeșului, dealul Boldoreni.

Masivul al treilea de micaschist cuprinde munții : Pîeatra lui Moșin, Crucea lui st. Petru, dealul Ruginii, dealul Bușinu, dealul Grădetu, dealul Călineștilor, dealul Chiciura Godanului, dealul Călineștilor, dealul Năruții, dealul Oiescului, Craicul Temerezelor, dealul Ghilderu, dealul Ungureanului, dealul Helenului.

Al patrulea masiv, cel mai mic din toate, formează munții Dealul mare de lîngă Comănești, dealul Monăsterului (?) etc.

Se află de asemenea mulțime de alte scisturi între acestea vedem citate : *schisturi cloritoase*, alcătuite din cuarț, mică, substanțe făcoase și chlorită, *schisturi silicioase*, constituite din silice și calcar, au culoare verde și aspect ceros, silicea predomină; *schisturi ardiziene* negre, alcătuite din argilă, boabe de cuarț și fluturi de mică foarte mici. Se pot observa bine în părășii văieii Brebina, la satul Titirlești; *schisturi argiloase* constituite din argilă și fluturași de mică. În masă se arată roșioare, pe spărturi sînt verzi. Se pot observa în dealul Marga, aproape de satul Marga. Mai sînt și *schisturi calcăroase* de culoare neagră, alcătuite din calcar și argilă. Sînt dezvoltate între Siroca și Balta.

Aceste schisturi formează și ieie masive și vin la al doilea rang în privința întinderii ce ocupă în județ, ieie formează trei masivuri. Cel dintăi cuprinde munții : Pîeatra lui Coșein, Cîolalanul mare, vîrfurile Baiu etc. Al doilea formează munții : dealul cu Plop, dealul Paharnicului, Cuca înaltă, dealul Tîrșea etc.. Al treilea alcătuește munții : dealul Măturușu, dealul Marga, muntele Natameni, muntele Perșioru, dealul Herșului, dealul Tutmana, muntele Măgura, dealul Balauru, dealul Gorunu, dealul Ruinelor, movila de la Brînzei, etc.

În sistemul schisturilor cristaline se află și granituri eruptive.

cari au străbătut prin păturile de schisturi. *Granit ordinar* se află la Dealul Cernei în plaiul Cloșanilor [are feldspat alb și pe unele locuri cafeniū, cuarțul ȳe în formă de grăunțe cafeniū, mica ȳe sub formă de foiți negre], dar ȳe slab. La Racovăț ȳeste *granit cu bobul mare* [feldspatul predomină, cuarțul ȳe cafeniu și puțin, mica ȳe albă] și acesta ȳe slab. La plaiul Oslea românească la stîna de peste Cerna se află granit stratificat. La *Piatra tăiată* între Mehedinți și Gorj sa află *granit porfiroid* [cuarț alb, vînat și gălbui, mica neagră în foițe adesea superpuse, feldspatul sub formă de *oligoclază* și de *ortoză*. Se află în felcristale de ortoză mari, cel mai mare din cele aflate ȳe lung de 4 centimetre, lat de 3 centimetre și jumătate și gros de un centimetru. Aceste cristale sînt foarte dure, culoarea le ȳe vînată sau albă bătînd în vînat sau vînată bătînd în albastru, cu reflexuri ca ale labradorului. În plaiul Bulzului, la stîncele Beserecei și la Negrușia se află foarte bine dezvoltată *pegmatită*, alcătuită din cuarț în formă de boabe neregulate, albe sau vinete și din feldspat ortoz (care une-orî predomină foarte tare).

Serpentina se află de asemenea foarte în multe locuri; în munții din stînga Dunărei, între Vîrciorova și Gura Văiei, se află *serpentină* în formă de straturi priîntre micaschisturi; tot de aceasta se află pe valea Vodița de la Vîrciorova; la muntele Chițu și la Baiea de aramă, de asemenea. Pe valea Vodiței ȳeste așezată în strate paralele cu schisturile. La Cîolanul mare ȳeste *serpentină* în filoane ce străbat alte stînci.

Feliul cel mai respîndit ȳeste *serpentina ordinară*. Culoarea a cestora ȳe neagră, neagră verde sau verde; unele orî sînt negre străbătute de vine verzi și albe. La muntele Rudina, pe valea Rudina, și în dealul Ungureanului ȳeste *serpentină* cu *dialagiū*. La Firizi, pe valea Firizei, ȳeste *serpentină micacee*.

Dl Șabba Ștefănescu ȳe de părere că chiar schisturile descrise în urmă sînt din perioada cea mai veche și combinate, pe cît se pare cu dreptate pe Dl Drăghiceanu cari spune în scrierea D-sale că ar fi secundare. Noi credem înse că în aceste schisturi ȳe cu pu-

tință, prin cercetări făcute pe îndelete nu înfugă, a descoperi formațiuni palaeozoice. Dacă până a-zî nu s'au aflat fosile, nu urmează de loc că nu se vor găsi de acum; faptele petrecute cu păturile siluriene în Alpî și cu cele din Bohemia sînt destul de cunoscute și de încurajătoare. Ie drept înse că'n toate secțiunile desemnate în memoriu schisturile le vedem intercalate între micaschisturi; dar nu se poate esclude posibilitatea ca să se afle fosile palaeozoice și în micaschisturi. Apoi une locuri vedem că sînt de pildă schisturi. Apoi une locuri vedem că sînt de pildă schisturi ardeziene și călcăroase peste cari nu mai sînt așezate micaschisturi.

Din formațiunile epoei secundare sau mesozoice a aflat dl. Sabba Ștefănescu calcaruri și a nume grupate în două masivuri principale.

Masivul întâi, cel mai mare începe, de la punctul Sulița și sub formă de bandă îngustă și neregulată, întreruptă între muntele Sulița și Piatra lui Coșeiu, se întinde pe linia graniței până la Balta, acolea începe a se lăși și ajunge la cea mai mare lățime între Gaura Fetei și Vîrfurile lui Stan. De la Vîrfurile lui Stan se desface două ramuri paralele. C ramură, foarte îngustă, se desface din masiv la Naneș, se întinde pe malul stîng al văii Cernei, până'n dreptul plaiului Oslea românească, apoi se întrerumpe puțin, se continuă până la Corcoaia și trece pe malul drept; apoi, după puțin, se întrerupe în dreptul hogașului Topile, și de acolea se întinde pe amîndouă malurile Cernei până la Privalnicul Balmăjului; de acolea rămîne întreruptă până la punctul Gîrdoman. Intre aceste două locuri se află ca linie de unire un munișor de calcar la Privalnicul drept al Cernei lîngă valea Cărbunele. De la Gîrdoman, în sus, pe malul drept se întinde până la valea Scurtă. La împreunarea văilor Cernișoara și Scurta sînt numai calcaruri și se'ntind între aceste două văi și trec în județul Gorj.

Altă ramură mai lată cu mult se desface din masiv între Vîrfurile lui Stan și satul Izverna, formează o șusenită lată de 2 kilometri și trece prin plaiul Robotului și Cracul Drăghicianu în

plaiul Prisaca, de unde începe să se lăscă și îndreptându-se către Orzești, prin Cracu Sohodelu, valea Merișoru și valea Piatra, ajunge la Cloșani, unde ie mai dezvoltată și alcătuește munții: Piatra mare a Cloșanilor, Piatra mică a Cloșanilor, Vîrful-Roșiu și Piatra Calului.

Masivul al doilea se întinde între Dealul mare de lângă Baiea de aramă, muntele Fluera mare de pe pîraul Coșuștea, dealul Cornetu de la Cerna Vîru și dealul Ruinilor de lângă Baluca. Tot din acest masiv fac parte niște insule cari formează un șir între dealul Cornetu la NE de satul Balta și dealul Mătureț la SE de Bahna, precum și alt șir care se întinde între dealul de lângă Fîntinele și Cloșani și care leagă acest masiv cu cel di'ntăiu pe de o parte și pe de alta cu calcarul secundar din județul Gorj, unde se întinde între comuna Padeș și dealul Pleșea. Masivul acesta alcătuește munții: Poiana Turcului, Muntele Izvorul (între Piatra Calului de la Cloșani și satul Orzești), Cornu Pietrei (la împreunarea pîrăului Bulba cu riul Motru), dealul Bobeiu (între comuna Padeș și comuna Costieni din Gorjiu), dealul Viei de lângă Baiea de aramă, Dealul mare, dealul Poiana lungă, dealul Sileanu, dealul Simarului, dealul Ruinilor, muntele Cerna Vîru, dealul Cornetu, muntele Cornetu din Baltă; satele: Orzești, Ponoare, Nudanova, Cerna Vîru, Balta, Sfoghea, Jipînești și orașul Baiea de aramă.

Mai sînt încă alte două masive mici: unul în formă de virgulă cu partea subțire la satul Gura Văiei și cu cea lată la dealul Vrance, la vest de Breșnița. Al patrulea ie în formă de șusenită și se întinde între satele Runcușoru și Șovarna de sus, din apropierea dealului Drînova, spre S-E pînă'n valea Liniștei, în partea Nord a comunei Dîlbocița.

În privința acestul calcar vedem că la Gura Văiei și la Șovarna de sus, calcarul ie compact, gălbiu sau roșior, cu spărțură solzoasă neregulată. La Gura Văiei și la Breșnița se scoate ca *marmură de Breșnița*.

În munții de la Schitu calcarul iese cristalizat și prefăcut în marmoră cu bobul mărunț.

În privința vrîstei acestor calcaruri dl. Sabba Ștefănescu are idee că-s jurasice ; dar părerea d-lui Drăghiceanu, că ar fi calcarurile ce se'ntind de-a lungul Cernei jurasice inferioare (liasice), ȳear altele jurasice superioare și cretacee, o socoate greșită.

Formațiunile terțiare sînt bine reprezentate în județ ; dl. Sabba Ștefănescu descrie sistemul *eocenic, oligocenic, miocenic și pliocenic.*

Sistemul eocenic ȳeste reprezentat prin conglomerate, alcătuite din bucăți de alte stînci rotunzite, ȳntre acestea predomină quarțiturile ; cimentul care leagă fragmentele ȳeste cîlcăros ; mai sînt și grezii, dar foarte puține.

Rocel eocenice sînt așezate sub formă de șir de insule lungărețe ȳntre satul Gura Văiei în marginea Dunărei și până la satul Padeș la marginea județului Gorjiu.

ȳntătea insulă se ȳntinde de la Gura Văiei pe la satul Dușași și până la Schela Cladovei. Aste conglomerate se numesc *conglomeratele de la Gura Văiei* și formează o insulă în formă de triunghiu cu baza spre Dunărea, cu laturea de la Est mărgeinită prin stratele sistemului pliocen, ȳear cu laturea de la Vest prin calcarele secundare și schisturile cristaline de cari am vorbit.

A doua insulă, în formă de fășie, se ȳntinde de la satul Gura Șoselei, la N de Șașița și până la Dealul Drînova, aproape de satul Rudina. Insula ȳe tăiată de-a curmezișul de valea Topolniței, de a Coșuștei mari, de-a Coșuștei mici și de-a pîrăului Șovarna de sus. ȳntre Cămăești și Comănești ȳeste o insulă mică. A patra insulă ȳe tăiată'n două de valea Motrului și-ȳ mărgeinită la Est de stratele pliocenice ale județului Gorjiu și în toate celelalte părți de schisturi cristaline. Pe dînsa sînt comunele Apa neagră și Negoești. A cincea insulă mică ȳnchee lanțul și ȳe mărgeinită spre județul Gorjiu de calcaruri secundare, ȳear spre alte părți de schisturi cristaline.

Iată pe ce temeuri pune D-l Sabba Ștefănescu aceste conglomerate în epoca eocenă: 1) sînt în totul asemănătoare cu cele din județele Vilcea, Argeș și Prahova, cari sînt cunoscute ca eocene; 2) În malul stîng al Coșuștei mari, la Illovăț, s'au aflat într'insele bucăți de scoici de marea și valve complete de *Ostrea cochlear* Polli și *Ostrea*. Aceste stridiu au trăit pe bolovanii rotunziți, după ce fuseseră aduși la locul de astăzi, dovadă scoici complet lipite de dînșii și apoi valvele cele ce se află nelipite sînt subțiri și ușor de sfărmat și prin urmare nu-s aduse de apă, ci au ramas pe locul unde au trăit stridiile. Dl. Drăghiceanu a susținut că conglomeratele pomenite ar fi congeriane, iar dl Ștefănescu îl combate și pe noi ne convinge că toate aceste conglomerate sînt de o vrîstă cu cele din Bucegii și sînt cu toatele eocenice.

Sistemul oligocen iese dezvoltat în patru basene mici: basinul de la *Balta*, cel de la *Fîntînele*, cel de la *Topila* și cel de la *Bahna*.

I). În marginea satului *Balta*, la *Colnice*, în muntele *Măgura* dintre *Balta* și *Cernă-Vîru* se află remășițele unui basen în care s'au așezat argile ce cuprind lignite. În argiluri s'au aflat: *Cerithium margaritaceum* Brocchi *Turritella cathedralis* Detr. și *Ostraea crassissima* Lam. După clasificarea lui Mayer această pătură iese din *oligocenul superior*, numit de acest geolog al VII-lea etaj. Argilurile și lignitele stau așternute pe schisturi ardeziene călcăroase.

II. În împrejurimile Băiei de aramă, la *Fîntînele*, iese al doilea basen, al cărui pîreți sînt din schisturi cristaline și cuprind argile și schisturi întocmai ca și cele de la *Balta*.

III. La hogașii *Topila* în pîretele drept al văii *Cernei*, plaiul *Oslea*, se află alt basen cu pîreții alcătuiți din micaschisturi și calcaruri secundare, în care se află margie și lignite ca și în celelalte două, dar nu s'au aflat fosile.

IV. La statul *Bahna*, în marginea dreaptă a pîrăului *Bahna*, între doi munți alcătuiți din schisturi cristaline, depărtați u-

nul de altul de 500 de metri se află stratele oligocene de la Bahna. Dar în acest basen se mai află și strate miocenice și pliocenice. Formațiunea oligocenă iese reprezentată prin argiluri și năsipuri cu pături de lignit.

Sistemul miocenic există în județul de Mehedinți numai în basenul Bahnei și iese reprezentat printr'un singur strat, despărțit în două nivele. Nivelul inferior ie reprezentat prin calcarul de la Curchia. In pătura superioară a acestui calcar se află mulți *ceriți, turtitele, mitra, turbo &c.* In nivelul superior, alcătuit din marne, se află valve de *Ostraea cochlear* Poli. De pe foarte numeroasele fosile aflate în aceste marne urmează că iele corespund cu *Tegelul* și *Leithakalkul* din basenul Vienei, adecă sînt din etajul mediteraneean.

Sistemul pliocenic iese foarte dezvoltat în județul Mehedinți și alcătuiește toate dealurile din regiunea colinelor. Păturile cele mai inferioare ale acestui sistem sînt din *pătura cu congerii* și se pot studia la Glogova, la Rătezu, la Șovarna de sus, la Ilovăț, la Jidoștița, Breșnița &c. Păturile superioare sînt din *straturile cu paludine*, se văd bine la Ploștina, Liorda, Corcova, Ciovrnășeni, Palota &c.

Formațiunea pliocenică se întinde pe deoparte în județele vecine, pe de alta trece în Banat.

Paturile pliocene au fost cercetate în valea *Topolniței* în împrejurimile Severinului, în valea *Coșuștei mari* și a *Coșuștei mici*, în valea *Motrului*. Pretutindena sînt foarte bine dezvoltate și dl Ștefănescu dă multe amănunte și citează fosilele aflate. In cîte-vă locuri se scoate lignită. In memoriu sînt publicate următoarele secțiuni: Secțiunea di'ntre Breșnița și Palota. unde vedem marne, năsipuri și calcaruri pliocenice (fig. 7); secțiunea din ripele din malul stîng al văieii pîrăului Coșuștea mare la satul *Ciovrnășeni*, în care vedem marne și năsipuri cu straturi de lignite (fig. 8); secțiunea din ripele din malul stîng al văieii Motrului la satul Glogova (fig. 9); secțiunea din malul drept al văieii Motrului la satul Meriș cu pături de lignit (fig. 10); secțiunea din

malul stîng al văieii Motrului, în dreptul ripei stînei din Ungurenț (fig. 11); secțiunea din ripa din malul stîng al văieii Motrului din dreptul podului de peste Motru, în jos de Strehaiea, la satul Stîngăceana (fig. 12).

Din formațiunea quaternară se află loëss sau *lehm* și *pietrișuri* diluviale. Din chipul cum îe așezat loësul pe dealuri se vede că dealurile s'au format după așezarea loësului, căci și îel îe tăiat de acelea-și ape cari au săpat și păturile mai adînci.

În terațele Dunărei se vede peste marnele congeriene loës cu *pietrișuri* diluviale și peste acesta loës roș fără *pietriș*.

În albiea riurilor și a Dunărei se află *milituri moderne*. Ast-feliu în valea Dunărei, începînd între insula Corbu și insula mare, îeste pe malul Dunărei o șușeniță une-locuri peste 15 kilometri de lată. Năsipurile acestei formațiuni alcătuesc dune.

La încheere vedem că în acest județ se află multe caverne sau peșteri în păturile de calcar secundar. Cea mai cunoscută se află în munții de la Cloșani și alta în muntele Suceava la obîrșiea Cernei. Caverna de la Cloșani îeste foarte mare și foarte frumoasă. Inse nu s'a eercetat din punctul de vedere științific, de pildă de n'au locnit oameni din epoca quaternară în îea.

De pe acest rezumat și în parte chiar reproducere a lucrărei d-lui Ștefănescu Sabba, se vede că am început și noi a aveă geologî și că nu peste multă vreme vom puteă ști ce cuprînd munții noștri și de ce ar fi bine să ne ocupăm în privința lor.

IOAN NĂDEJDE

POEZIILE POPULARE CULESE DE DL. M. CANIANU

Această colecție de poezii ie întâia publicare făcută cu gând de-a da poeziile așa cum se aud în popor, fără nici o schimbare cât de neînsemnată. Se înțelege înse că poeziile au fost publicate curat moldovenește popular, deși nu trebuie de uitat că și țeranii, când vorbesc, amestecă forme literare. Așa, ori-ce țeran știe să zică și *bine* și *ghini* și trebuie să ceri să ți spuie versurile curat țerânește pentru a ți le spune fără forme literarizate. Vedem cu plăcere că încercarea d-lui Canianu a plăcut atât de mult celor ce se îngrijesc de literatura populară, fiind că noi am încercat prin „Contemporanul“ a aduna cîtece populare etc. așa cum se zic. Intre acei pe cari i-am pus pe calea aceasta iese și dl. Canianu și vedem că s'a prins. D sa adunase și mai înainte poezii populare, dar le prefăcuse în formă literară, după cum văzuse că se făcea la „Convorbiri literare“ și aiurea; noi l'am sfătuit să le culeagă întocmai și deci publicația D-sale ie întâia colecție de poezii cu adevărat populare.

Dar tocmăi pentru că din această colecție va trebui să se folosască toți acei ce vor cercetă graiul poporului, trebuie să a-retăm ce greșeli s'au strecurat în publicarea acestor poezii.

La pag.	3,	r. 5	trebuiea <i>boiresc</i>	nu boieresc.
" "	3,	r. 7	" <i>poienița</i>	" poinița saū poenița.
" "	3,	r. 19	" <i>cîntăi</i>	" cîntai
" "	10,	r. 4	" <i>casî</i>	" casii
" "	14,	r. 4	" <i>potiri</i>	" poterî
" "	14,	r. 21	" <i>cii-căruî</i>	" fii-căruî.
" "	16,	r. 6	" <i>Îi faci</i>	" faci-vei.
" "	16,	r. 9	" <i>nii'ni</i>	" nii.
" "	17,	r. 21	" <i>duci-tî'i</i>	" duci ti (p. duce-te vei)
" "	18,	r. 4	" <i>sî cîi rumîn</i>	" „sî ci rumîn.
" "	19,	r. 3	" <i>cîrjuliți</i>	" cîrjoliți

La pag. 19,	r. 16	trebuie	<i>lupu'nainti</i>	nu lupu'nainti.
" "	22 r. 11	"	<i>alămăi, mîngăi</i>	" alămăi, mîngăi.
" "	24 r. 2	"	<i>las'si</i>	" lasi.
" "	25 r. 12	"	<i>stacojii</i>	" stacojii
" "	33 r. 9	"	<i>găsăi</i>	" găsăi.
" "	34 r. 11	"	<i>grăunți</i>	" grîunți
" "	34 r. 19	"	<i>grăuncioari</i>	" grîuncioari.
" "	36 r. 7	"	<i>cați</i>	" cauți
" "	47 r. 16	"	<i>mîngăieri</i>	" mîngăieri
" "	48 r. 3	"	<i>bisărici</i>	" bisericăi
" "	50 r. 6	"	<i>țiu</i>	" țiu
" "	52 r. 6	"	<i>aceia'i</i>	" acei îi
" "	54 r. 8,9,10	"	<i>ți-i</i>	" ții
" "	54 r. 12	"	<i>sopon</i>	" săpun,
" "	59 r. 2	"	<i>tîrdzîu</i>	" tîrdzău
		(probabil că și	<i>muțu nu muțău</i>	r. 1 pag. 59).
" "	60 r. 23	"	<i>zidi</i>	" dzidi
" "	67 r. 6	"	<i>obline</i>	" obling
" "	68 r. 4 și 5	"	<i>mîngăi, rămăi</i>	" mîngăi, rămăi
" "	69 r. 8	"	<i>ti nieri</i>	" te nîer
" "	76 r. 5	"	<i>trezăști</i>	" trădzăști
" "	77 r. 13	"	<i>rădichioari</i>	nu ridichioari
" "	81 r. 11	"	<i>crenguți</i>	" crînguți
" "	81 r. 13	"	<i>veștejăști</i>	" vestijăști
" "	84 r. 16	"	<i>a prîndeu</i>	" aprînsu orî a prînzău.
" "	86 r. 9	"	<i>salteua</i>	" salteaua
" "	88 r. 6	"	<i>găsăi</i>	" găsăi
" "	90 r. 8	"	<i>ramas</i>	" rămas
" "	90 r. 16	"	<i>ii ni</i>	" îeli
" "	95 r. 4	"	<i>primari</i>	" primar
" "	96 r. 17	"	<i>m'ai</i>	" măi
" "	97 r. 11	"	<i>că</i>	iar nu ca
" "	98 r. 3	"	<i>oflita</i>	nu-î moldovenește, trebuie să fie
din „Dorul“;		Moldovenii	din țara de sus	zic <i>ugilită</i> și numai vor-
bind de finți.				
" "	102 r. 17	"	<i>pembii</i>	" pimbii
" "	103 r. 18	"	<i>cii</i>	" ci
" "	105 r. 3	"	<i>niroditori</i>	" neroditori
" "	107 r. 21	"	<i>chei (pieriū)</i>	" chiei
" "	112 r. 1	"	<i>horin</i>	" hora'n
" "	112 r. 13	"	<i>grebi</i>	" grăli (!!)
" "	113 r. 3, 4, 5	"	„Di ni-ai ci frati'n dreptati N'ai luă taînili tăti Și li-ai spuni la alti feti.“	

La pg.	117	r. 19	trebue <i>zugrăgită</i>	nu zugrăvită
" "	118	r. 1	" <i>poliită</i>	" poleită,
" "	118	r. 16	" <i>haz</i>	" hazu
" "	119	r. 3	" <i>nu mă 'nneci</i>	" nu mă îneci
" "	119	r. 5	" <i>cumpinești</i>	" cumpenești,
" "	119	r. 11, 13	" <i>potcogești și prăgești</i>	de și se zice și potcovești etc.
" "	122	r. 5	<i>median</i>	" meidian
" "	122	r. 11	<i>grăunți</i>	" grîunți
" "	130	r. 10	<i>sînzîiană</i>	" sînziană ori sînzîiană
" "	132	r. 4	<i>săcrii</i>	" sîcrii
" "	133	r. 14	<i>giunghă</i>	nu giungu
" "	143	r. 19	<i>alta</i>	" altă
" "	149	r. 18	<i>ci i-ar</i>	" ctri-ar
" "	151	r. 21	<i>îndrăgî-ti-ar</i>	" îndrăgiasci ti-ar
(se zice „îndrăgiasci-ti boalili“, dar nu „îndrăgiasci-te-ar boalili“, asta nu-î nici românește)				
" "	160,	r. 4	" <i>da</i>	nu dă,
" "	162,	r. 3	" <i>hăciit</i>	" hăciit,
" "	162,	r. 7	" <i>Nu i-i nilă</i>	" nu-i nilă
" "	163,	r. 5	" <i>porumbel</i>	" porumbel
" "	168,	r. 1	" <i>lăptuci</i>	" lăptugi,
" "	169,	r. 10	" <i>sprinceni'nghinati</i>	sprinceni'nchinati
(adecă <i>îmbinate</i> , unite deasupra nasului.)				
" "	170	r. 15	" <i>pribolit</i>	" prigolit
" "	174	r. 10	se zice <i>ahtu</i>	nu aftu, aft
Ie țigănește				
" "	175	r. 4 și 6	" <i>agiungi-te-ar</i>	" agiungi-te-ar
" "	176	r. 15	" <i>aș ști</i>	" aș știi
" "	180	r. 16	" <i>după</i>	" după
" "	182	r. 14 și 15	" <i>Îeu nu știu hodinei și învălei</i> ,	ci hodi-nii și învălii.
" "	182	r. 19	" <i>nii ni-i</i>	" nii ni
" "	186	r. 2	" <i>nevasta</i>	" nevastă
" "	186	r. 4	" <i>ișii</i>	" ișăi
" "	188	r. 6	" <i>rînit</i>	" rănit
" "	188	r. 8	(<i>Îeu știu stol și zbor</i>	de rînduneli, dar <i>vol</i> nu cred să fie, Ie de crezut că dl Canianu a scris <i>stol</i> și pe urmă, cînd la cetit, n'a mai putut ceti bine).
" "	194	r. 7	" <i>ci ți-i ții</i>	" ci ți ții
" "	197	r. 3	" <i>mînînc și nu mănînc</i>	
" "	197	r. 14 și 15	" <i>rămăi și mîngăi</i>	" rămăi și mîngăi
" "	206	r. 15	" <i>dî'nî rîpești</i>	" dî'nî rpeștă
" "	211	r. 13	" <i>vindi-ț</i>	" vindiț
" "	214	r. 17	" <i>iasonii</i>	" iasomii

La pg.	216	r. 13	„ zăvor	nu dzăvorî
„	217	r. 17	trebuie <i>ceia țară</i>	„ cei țari
„	220	r. 5	„ gâlghior	„ gâlbior
„	220	r. 16	„ <i>c'aceia saũ c'aceie</i>	c'acei

Pentru cei ce vor cercetă notez că la pag. 221 cele 4 rînduri de jos nu-s greșite:

			„Sî ardî și cei (cazarma) din fund	
			Undi stau domni și tund,	
			Sî ardî ș'acei din fați	
			Undi stau (lipsește) și'nvați“	
„	224	r. 9 și 10	„ <i>trimeț</i>	„ trămeț
„	225	r. 9	„ <i>pitreci-ti-ar</i>	„ pitriaci-ti-ar
„	226	r. 6	„ <i>clănțăie</i>	„ clînțăie
„	229	r. 8	„ <i>grajdiului</i>	„ grajdului.
„	231	r. 12	„ <i>cerili</i>	„ cerili
„	233	r. 8	„ <i>potira s. potirea</i>	„ potera
„	234	r. 3	„ <i>izvoarili</i>	„ izvoarele
„	234	r. 11	„ <i>tinerefili</i>	„ tinerețile
„	235	r. 11	„ <i>foi</i>	„ foi
„	235	r. 15	„ <i>cosișoarî</i>	„ cosășoarî
„	235	r. 17	„ <i>brățari</i>	„ brațari
„	235	r. 20	„ <i>gâlghiorî</i>	„ gâlbiorî
„	235	r. 25	„ <i>pungușoarî</i>	„ pungășoarî
„	239	r. 1	„ <i>chetrăriiului</i>	„ chetrarului
„	239	r. 13	„ <i>las'si vii</i>	„ lasf vii

În privința explicării cuvintelor facem următoarele observații:

„Arțaraș“ nu-î un copăcel, ci-î un copac „arțariul“ (acer) desmierdat, cum ar fi și „păltinaș“ de la paltin; „bălțat“ înșamnă cu o pata albă de a cumerzișul trupului, cînd ie vorba de caî și de boî; bălțat, cînd se zice despre lucruri înșamnă reu, stricat pîclîșit &; „banat“ vrea să zică împutare, reproche, nicî o dată măhuire; „chiotoari“ nu înșamnă, cum spune dl. Canianu, „la găteala, înnainte de plecarea“, „Chiotoari“ înșamnă colțul casei acolo unde prispa cîrnește pe lîngă păretele lateral al casei; — „ciulini“ sînt un feliu de spinî, de „mărăcini“ și nu cum spune dl. Canianu, Trappa natans; — „gîandri“ nu-î mămăligă cu apă rece, ci așa zisul și „cir de mămăligă“ sau, cum am zice, *mămăligă liquidă*; — „a face lîasi“ pe cine-vă, înșamnă a bate zdravă cu ciomagul, cum bați popușoiî pe leasă, dar nu a legă a împleti! — „mărgian“ nu-î neologism, ie cunoscut pretutindenea și iese așa zisul „corail“, — „naframî“ nu înșamnă „petic“, ci basmă; — „obărè“ nu există, se zice *a oborî* = a da jos; parclaba“ a fost un slujbaș și prin sate, nu înșamnă numai prefect; — „plăgi“ înm. de

la „plavă“, nu de la pleavă, se zice și *plavie*, *plăvii* pop. *plăgie*, *plăgiu* și înșamnă bucăți din scindurii, sfărâmături de mori &; — „Porumbel“ iese și hulub, ca diminutiv de la „porumb“, dar în poezia D-sale iese vorba de „porumbel“ un feliiu de copăcel spinos care face „porumbrele“, niște fructe foarte năcroase la gust și cari se mînîcă după ce dă omătul, iese din genul *Prunus*; — „posmol“, „a face posmol“ înșamnă a omorî, a trînti tot la pămînt. — „promoroacă“ nu înșamnă rouă ci iese „chicîura“ de la Munteni; — „stredii“, n'are a face cu *stridie*, ci înșamnă partea cea mai bună din ce-vă: strediea laptelui, strediea mierei, strediea vinului — cum s'ar zice fruntea; — „zguni“ iese pămînt ars: măi ales cel de la locul unde lucrează Țiganiii, dar de unde ar înșamnă la Romîni „lava ce-o aruncă un vulcan“?! — „Zminceli“ nu-î „plăntă care face flori“; ci crenguți de vișin, de alun &... și nu se zice zminceli, ci *zmicele*, *zniceli* și *zmniceli*, dar *zminceli* iese de pus la îndoeală, până la dovezi.

Ast-feliu se sfîrșește [tot reul ce aveam de spus de colecția d-lui Cănianu, cred că va drege toate greșelele la ediția a doua pe care i-o dorese foarte.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. N.